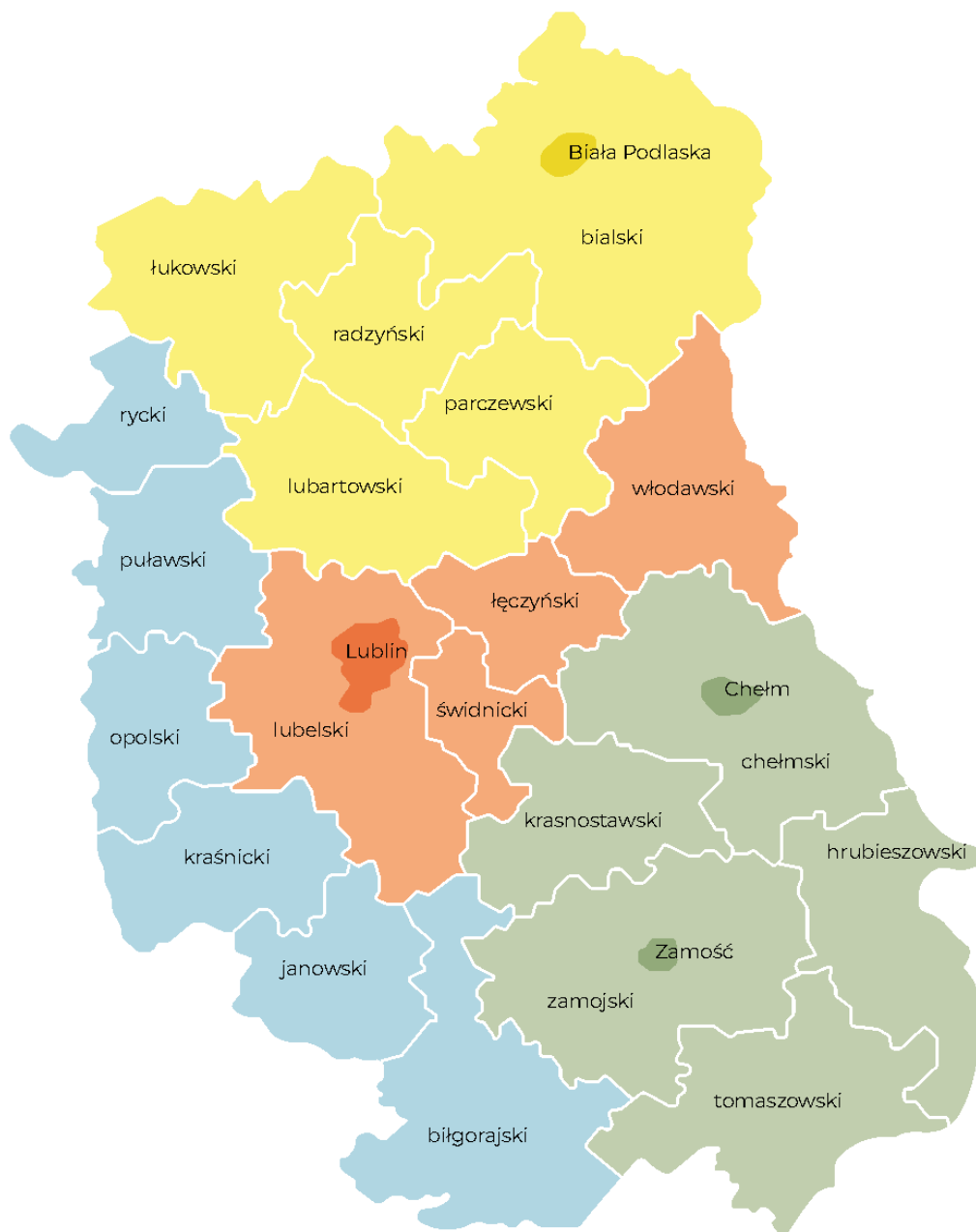

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie lubelskim

Raport z ewaluacji działalności Akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego

Redakcja merytoryczna:

Zespół ekonomii społecznej ROPS w Lublinie

Zespół badawczy Pracowni Rozwoju:

 PRACOWNIA ROZWOJU

Przemysław Kozak

Piotr Stronkowski

Redakcja językowa:

Aleksandra Małek

© Copyright by: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Lubin, grudzień 2022

Wydawca:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

ul. Diamentowa 2

20-447 Lublin

tel. 81 528 76 50, <https://rops.lubelskie.pl/>

Egzemplarz bezpłatny

Badanie zrealizowano w ramach projektu pozakonkursowego „Ekonomia Społeczna – Drogowskaz Rozwoju Społecznego II” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Ekonomia Społeczna – Drogowskaz Rozwoju Społecznego II”
Projekt pozakonkursowy współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie

Spis treści

1	Wprowadzenie	5
2	Wykaz skrótów	6
3	Słownik.....	7
4	Streszczenie.....	10
5	Realizacja badania.....	11
5.1	Cele i pytania badawcze	11
5.2	Sposób przeprowadzenia badania	13
6	Działalność OWES	15
6.1	Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie lubelskim	15
6.1.1	Specyfika projektów OWES i podział na subregiony	15
6.1.2	Odbiorcy i zakres wsparcia OWES.....	16
6.1.3	Wskaźniki projektów OWES	18
6.2	Usługi animacji lokalnej – animacja	19
6.2.1	Odbiorcy.....	20
6.2.2	Działania	21
6.2.3	Efekty	21
6.3	Usługi rozwoju ekonomii społecznej – doradztwo kluczowe	23
6.3.1	Odbiorcy.....	23
6.3.2	Działania	24
6.3.3	Efekty	24
6.4	Usługi wsparcia przedsiębiorstw społecznych – doradztwo biznesowe i specjalistyczne.....	24
6.4.1	Odbiorcy.....	25
6.4.2	Działania	25
6.4.3	Efekty	26
6.5	Wsparcie reintegracyjne	27
6.5.1	Odbiorcy.....	28
6.5.2	Działania	28
6.5.3	Efekty	28
6.6	Podsumowanie.....	32
7	Jakość usług OWES w ocenie odbiorców.....	34
7.1	Przydatność poszczególnych typów wsparcia	34

7.2	Jakość pracy doradców	35
7.3	Wsparcie OWES a kondycja ekonomiczna PS	36
7.4	Wsparcie dotacyjne i pomostowe	37
8	Efektywność kosztowa	40
9	Trwałość miejsc pracy	44
10	Usługi społeczne.....	45
11	Współpraca z innymi interesariuszami	46
11.1	Współpraca z ROPS	46
11.2	Współpraca z IZ	47
11.3	Współpraca z innymi instytucjami i podmiotami.....	47
12	Wnioski i rekomendacje	49
13	Aneks	53
13.1	Wykaz wykresów.....	53
13.2	Wykaz tabel	54

1 Wprowadzenie

Podmioty ekonomii społecznej (PES), w tym przedsiębiorstwa społeczne, odgrywają coraz większą rolę w zwiększaniu spójności społecznej lokalnych społeczności. Prowadząc działalność ekonomiczną oraz realizując cele społeczne, wśród których jednym z najważniejszych jest reintegracja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, przyczyniają się do poprawy sytuacji życiowej mieszkańców Lubelszczyzny. Działalność wielu PES nie byłaby możliwa, gdyby nie funkcjonujący w regionach system wsparcia, którego realizatorami są Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Poprzez animację lokalną, działania inkubacyjne, wsparcie biznesowe oraz reintegracyjne dla PES Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej przyczyniają się do systematycznego rozwoju sektora ekonomii społecznej, w tym tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W województwie lubelskim aktualnie funkcjonują dwa akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, z których jeden prowadzony jest przez Europejski Dom Spotkań – Fundację Nowy Staw, drugi przez Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społecznej „Modrzew”. Każdy z OWES realizuje po dwa projekty: Fundacja Nowy Staw w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim, a Stowarzyszenie „Modrzew” w subregionach bialskim oraz lubelskim.

Niniejszy raport jest wynikiem przeprowadzonej ewaluacji działalności obu akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, uwzględniającej specyfikę czterech subregionów. Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone przez Pracownię Rozwoju na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach projektu pozakonkursowego „Ekonomia Społeczna – Drogowskaz Rozwoju Społecznego II” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

2 Wykaz skrótów

CIS	Centrum Integracji Społecznej
CSR	Społeczna odpowiedzialność biznesu (ang. <i>Corporate Social Responsibility</i>)
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorząd Terytorialnego
KIS	Klub Integracji Społecznej
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
NGO	Organizacja pozarządowa (ang. <i>Non governmental organization</i>)
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PES	Podmiot ekonomii społecznej
PO PŻ	Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa
PS	Przedsiębiorstwo społeczne
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
RKRES	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPRES	Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim na lata 2021–2027
Standardy OWES	Standardy Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
Wytyczne CT9	Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej

3 Słownik

Akredytacja – akredytacja przyznawana przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego dla podmiotów lub partnerstw świadczących łącznie wszystkie typy usług wsparcia ekonomii społecznej wskazanych w KPRES w związku ze spełnieniem przez nie Standardów Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w ramach AKSES.

Deinstytucjonalizacja usług – proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w społeczności lokalnej, realizowany na podstawie „Ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności” i wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych w społeczności lokalnej, z drugiej – stopniowego ograniczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, mająca zapobiegać umieszczaniu osób w opiece instytucjonalnej, a w przypadku dzieci – rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu w pieczy zastępczej.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) – program rozwoju przyjęty uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (M.P. poz. 811), określający cele i kierunki polityki publicznej w obszarze włączenia społecznego oraz wspierania rozwoju ekonomii społecznej w latach 2014–2020.

Osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym:

- a) osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej zgodnie z Ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593) lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jedną z przesłanek określonych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- b) osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. 2003 nr 122 poz. 1143);
- c) osoby przebywające w pieczy zastępczej lub opuszczające pieczę zastępczą oraz rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w Ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2011 nr 149 poz. 887);
- d) osoby nieletnie, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z Ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2016 r. poz. 1654, z późn. zm.);
- e) osoby przebywające w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, o których mowa w Ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2017 r. poz. 2198, z późn. zm.);
- f) osoby z niepełnosprawnością – osoby z niepełnosprawnością w rozumieniu „Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014–2020” lub uczniowie/dzieci z niepełnosprawnościami w rozumieniu „Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014–2020”;
- g) członkowie gospodarstw domowych sprawujący opiekę nad osobą z niepełnosprawnością, o ile co najmniej jeden z nich nie pracuje ze względu na konieczność sprawowania opieki nad osobą z niepełnosprawnością;

- h) osoby niesamodzielne;
- i) osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań w rozumieniu „Wytucznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014–2020”;
- j) osoby odbywające kary pozbawienia wolności;
- k) osoby korzystające z PO PŻ.

Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej (OWES) – podmiot lub partnerstwo posiadający akredytację, świadczący komplementarnie pakiet usług wsparcia ekonomii społecznej wskazanych w KPRES.

Podmiot ekonomii społecznej (PES):

- a) PS, w tym spółdzielnia socjalna, o której mowa w Ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. poz. 651, z późn. zm.);
- b) podmiot reintegracyjny, realizujący usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym:
 - i) CIS i KIS;
 - ii) ZAZ i WTZ, o których mowa w Ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046, z późn. zm.);
- c) organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 1817, z późn. zm.), lub spółka non-profit, o której mowa w art. 3 ust. 3 pkt 4 tej ustawy, o ile udział sektora publicznego w tej spółce wynosi nie więcej niż 50%;
- d) spółdzielnia, której celem jest zatrudnienie, tj. spółdzielnia pracy lub spółdzielnia inwalidów i niewidomych, działające na podstawie Ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2017 r. poz. 1560, z późn. zm.).

Przedsiębiorstwo społeczne (PS) – podmiot, który spełnia łącznie poniższe warunki:

- a) jest podmiotem wyodrębnionym pod względem organizacyjnym i rachunkowym, prowadzącym:
 - i) działalność gospodarczą zarejestrowaną w Krajowym Rejestrze Sądowym lub
 - ii) działalność odpłatną pożytku publicznego w rozumieniu art. 8 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2004 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, lub
 - iii) działalność oświatową w rozumieniu art. 170 ust. 1 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59, z późn. zm.), lub
 - iv) działalność kulturalną w rozumieniu art. 1 ust. 1 Ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 862),

której celem jest:

- i) integracja społeczna i zawodowa określonych kategorii osób wyrażona poziomem zatrudnienia tych osób:
 - (1) zatrudnienie co najmniej 50%:
 - osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z wyłączeniem osób niepełnoletnich, lub
 - osób bezrobotnych, lub
 - absolwentów CIS i KIS, w rozumieniu art. 2 pkt 1a i 1b Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, lub

- osób ubogich pracujących, lub osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii, lub
- osób opuszczających zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich;
 (2) zatrudnienie co najmniej 30% osób o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub osób z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w Ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 882, z późn. zm.);
- ii) lub realizacja usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej, usług opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 zgodnie z Ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2016 r. poz. 157, z późn. zm.) lub usług wychowania przedszkolnego w przedszkolach lub w innych formach wychowania przedszkolnego zgodnie z Ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, przy jednoczesnej realizacji integracji społecznej i zawodowej osób, o których mowa w ppkt i, wyrażonej zatrudnieniem tych osób na poziomie co najmniej 20% (o ile przepisy prawa krajowego nie stanowią inaczej);
- b) jest podmiotem, który nie dystrybuuje zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, akcjonariuszy lub pracowników, ale przeznaczą go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;
- c) jest zarządzany na zasadach demokratycznych, co oznacza, że struktura zarządzania PS lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co podmiot określa w swoim statucie lub innym dokumencie założycielskim;
- d) wynagrodzenia wszystkich pracowników, w tym kadry zarządzającej, są ograniczone limitami, tj. nie przekraczają wartości, o której mowa w art. 9 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- e) zatrudnia na podstawie umowy o pracę, spółdzielczej umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej (z wyłączeniem osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, które prowadzą działalność gospodarczą) co najmniej trzy osoby w wymiarze czasu pracy co najmniej ¼ etatu, a w przypadku umów cywilnoprawnych na okres nie krótszy niż 3 miesiące i obejmujący nie mniej niż 120 godzin pracy łącznie przez wszystkie miesiące, przy zachowaniu proporcji zatrudnienia określonych w lit. a.

4 Streszczenie

Raport z badania ewaluacyjnego OWES został opracowany w taki sposób, aby dostarczyć informacji na temat:

- jakości usług świadczonych przez poszczególne OWES i ich użyteczności z punktu widzenia klientów OWES;
- skuteczności usług oferowanych przez OWES, szczególnie wpływu działań na powstawanie nowych miejsc pracy w PS/PES, ich trwałości, jakości i kondycji;
- porównania sposobu działania poszczególnych OWES;
- efektywności kosztowej wsparcia oferowanego przez OWES w relacji do osiągniętych efektów i identyfikacja czynników wpływających na zróżnicowanie kosztów jednostkowych;
- współpracy OWES z JST;
- komplementarność działań ROPS i OWES w zakresie rozwoju ekonomii społecznej w regionie.

Rozdziały od pierwszego do czwartego obejmują podstawowe kwestie informacyjne: wprowadzenie, wykaz skrótów, słownik oraz streszczenie.

W rozdziale piątym zostały przedstawione główne cele badania ewaluacyjnego oraz zaprezentowany został sposób, w jaki badanie zostało przeprowadzone.

Rozdział szósty stanowi kluczową część raportu. Omówiona w nim została specyfika poszczególnych OWES, a także wszystkich czterech projektów realizowanych w subregionach. Przedstawiono także opis i ocenę najważniejszych obszarów funkcjonowania OWES obejmujących animację lokalną, usługi rozwoju ekonomii społecznej, usługi wsparcia przedsiębiorstw społecznych, wsparcie reintegracyjne.

W rozdziale siódmym zaprezentowana została ocena jakości usług OWES z punktu widzenia ich odbiorców czyli przedsiębiorstw społecznych, obejmująca: przydatność usług, jakość pracy doradców, wpływ wsparcia OWES na kondycję ekonomiczną PS oraz wsparcie dotacyjne i pomostowe.

Rozdziały od ósmego do dziesiątego stanowią ocenę bardziej szczegółowych zagadnień takich jak: efektywność kosztowa czterech projektów OWES, trwałość tworzonych miejsc pracy oraz wsparcie PS w zakresie realizacji usług społecznych.

Rozdział jedenasty poświęcony został ocenie współpracy OWES z kluczowymi dla rozwoju ekonomii społecznej instytucjami regionalnymi oraz innymi interesariuszami.

Wreszcie w rozdziale dwunastym przedstawione zostały najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonej ewaluacji wraz z rekomendacjami, z których część powinna zostać wdrożona już teraz, a część w ramach przyszłych projektów OWES realizowanych w nowej perspektywie UE.

Rozdział trzynasty stanowiący formę aneksu zawiera materiały i narzędzia wykorzystywane w badaniu ewaluacyjnym.

5 Realizacja badania

5.1 Cele i pytania badawcze

Głównym celem badania ewaluacyjnego jest ocena systemu wsparcia oferowanego przez akredytowane ośrodki wsparcia ekonomii społecznej w województwie lubelskim w okresie od 01.07.2020 do 30.11.2022 oraz ich wpływ na trwałość i jakość tworzonych miejsc pracy, a także integrację społeczno-zawodową odbiorców wsparcia.

Dla realizacji celu głównego sformułowano następującą listę celów szczegółowych oraz najważniejszych pytań badawczych:

- 1) Ocena jakości wsparcia udzielanego przez poszczególne OWES w województwie lubelskim w kontekście spełniania standardów akredytacyjnych – w odniesieniu do animacji, działań inkubacyjnych, doradztwa biznesowego i specjalistycznego.
 - Do jakich odbiorców kierowano działania?
 - Jakie narzędzia są wykorzystywane przez OWES w odniesieniu do poszczególnych kategorii odbiorców wsparcia na różnych etapach wsparcia?
 - Jakie są efekty zrealizowanych działań?
 - Jakie są główne czynniki zewnętrzne i wewnętrzne wpływające na efekty podejmowanych działań?
- 2) Ocena sytuacji PS/PES wspartych/wspieranych przez OWES, uwzględniająca m.in. ich formę/zakres działalności, kondycję finansową, zatrudnienie, zasoby infrastrukturalne, współpracę z innymi podmiotami, perspektywy rozwoju, kluczowe problemy/przeszkody w prowadzeniu działalności.
 - W jakim stopniu wsparcie OWES wpływa na kondycję ekonomiczną PES?
 - Jak wsparcie OWES oceniane jest przez odbiorców tego wsparcia?
- 3) Identyfikacja rodzajów/form wsparcia uzyskanych przez PS/PES od OWES – jak są oceniane, czy były wystarczające, czy w opinii PS/PES zabrakło określonych typów usług.
 - Czy wysokość wsparcia finansowego (dotacji lub wsparcia pomostowego) jest wystarczająca dla tworzenia nowych, trwałych miejsc pracy, z uwzględnieniem osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym?
 - Czy narzędzia wsparcia finansowego i sposób ich stosowania są trafnie zaprojektowane w stosunku do oczekiwanych efektów?
- 4) Kompleksowa ocena działań/usług OWES w podziale na typ wsparcia i odbiorców, uwzględniająca kryteria ewaluacji, zawierająca analizę efektywności kosztowej.
 - W jaki sposób definiowana jest efektywność kosztowa?
 - Jaka jest efektywność kosztowa osiągniętych rezultatów w postaci miejsc pracy?
- 5) Ocena oferowanych usług wsparcia o charakterze reintegracyjnym świadczona przez OWES.
 - W jaki sposób udzielane jest przez OWES wsparcie reintegracyjne dla PES?
 - Na czym polega specyfika pracy specjalistów ds. reintegracji społeczno-zawodowej w poszczególnych OWES?
- 6) Identyfikacja czynników wpływających na jakość działań OWES.
 - Jakie czynniki wewnętrzne OWES wpływały na (a) jakość, (b) skuteczność i (c) efektywność prowadzonych działań?

- Jakie czynniki zewnętrzne wpływały na (a) jakość, (b) skuteczność i (c) efektywność prowadzonych działań
- 7) Ocena współpracy OWES z otoczeniem, m.in. podmiotami sektora ES, społecznością lokalną, szkołami i uczelniami, samorządami (na poziomie województwa, powiatu, gminy) instytucjami: rynku pracy, pomocy, integracji społecznej, jednostkami organizacyjnymi samorządu terytorialnego, mającymi wpływ na rozwój ekonomii społecznej.
- W jaki sposób i w jakim zakresie OWES współpracowały z innymi instytucjami na poziomie regionalnym, w tym szczególnie z ROPS i innymi OWES?
 - W jaki sposób i w jakim zakresie OWES współpracowały z innymi instytucjami na poziomie lokalnym, w tym szczególnie z PUP, OPS, organizacjami pozarządowymi, pracodawcami?
- 8) Ocena współpracy z przedsiębiorcami lokalnymi, regionalnymi i pozaregionalnymi mającą wpływ na pozyskiwanie zleceń przez PES (np. w zakresie zakupu towarów lub usług).
- W jaki sposób i w jakim zakresie OWES współpracowały z podmiotami lokalnymi?
 - Jakie wsparcie OWES oferują w zakresie dostosowania PES/PS na potrzeby realizacji usług społecznych?
 - W jakim sposób OWES wspierają/mogą wspierać JST w zakresie zlecania usług społecznych PES?
- 9) Identyfikacja działań promocyjnych i informacyjnych: czytelność i sposób oznakowania miejsc świadczenia usług przez OWES, zaangażowanie w działania upowszechniające i promujące działalność podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej, sposób prowadzenia strony internetowej, jej czytelność i zawartość, aktywność w mediach elektronicznych (np. w portalach społecznościowych, branżowych), jakość i czytelność materiałów informacyjnych i promocyjnych.
- W jaki sposób informacja o OWES i udzielanym przez nie wsparciu dostępna jest w internecie?
 - W jakim stopniu informacja ta jest przekazywana w sposób spójny i zrozumiały dla potencjalnych odbiorców?
- 10) Ocena dostosowania miejsc świadczenia usług przez OWES do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- W jaki sposób uwzględniane są potrzeby osób z niepełnosprawnością podczas udzielania wsparcia?
- 11) Identyfikacja stopnia zaangażowania OWES w upowszechnianie wśród PES/PS certyfikowania usług/produktów regionalnymi i ogólnopolskimi znakami jakości.
- Na czym polega zaangażowanie OWES w działania upowszechniające ekonomię społeczną na poziomie regionalnym?
- 12) Wypracowanie rekomendacji w zakresie usprawnienia systemu rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubelskim.
- Jakie należy wprowadzić zmiany w działaniach na rzecz tworzenia nowych PES, aby poprawić osiągnięte efekty, szczególnie w zakresie integracji społeczno-zawodowej osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym?
 - Jakiej pomocy potrzebują OWES, aby skutecznie wspierać realizację usług społecznych przez PES?

5.2 Sposób przeprowadzenia badania

Badanie ewaluacyjne akredytowanych OWES zostało przeprowadzone z wykorzystaniem następujących metod badawczych:

- analizy dokumentów;
- indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI);
- zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI);
- wywiadów telefonicznych wspieranych komputerowo (CATI);
- warsztatu eksperckiego;
- badania metodą „tajemniczego klienta”

Analiza dokumentów

Analizie poddane zostały następujące dokumenty:

- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES);
- Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim na lata 2021–2027 (RPRES);
- regulaminy naborów projektów OWES i ROPS;
- wnioski o dofinansowanie projektów OWES Stowarzyszenia Modrzew;
- Plan działania OWES Fundacji Nowy Staw;
- dokumenty i regulaminy wewnętrzne OWES;
- dostępne dane statystyczne i administracyjne dot. ekonomii społecznej, w tym dane GUS;
- monitoring sektora ekonomii prowadzonego przez ROPS.

Indywidualne wywiady pogłębione (IDI)

Przeprowadzono 32 wywiady indywidualne z kluczowymi interesariuszami, w tym z:

- przedstawicielami Instytucji Zarządzającej (1);
- pracownikami ROPS odpowiedzialnymi za obszar ekonomii społecznej (1);
- wybranymi członkami RKRES (4);
- kadrami OWES (zarząd organizacji, kadra kierująca OWES, animatorzy, doradcy kluczowi, doradcy biznesowi, specjaliści ds. reintegracji, coach ds. przedsiębiorczości społecznej, specjalista ds. inkubacji i preinkubacji) (14);
- przedstawicielami PES/PS będącymi odbiorcami usług OWES (kadra zarządzająca i pracownicy/uczestnicy) (12).

Wywiady prowadzone były w formule bezpośredniej oraz częściowo on-line, w sytuacjach utrudnionego dostępu do respondentów.

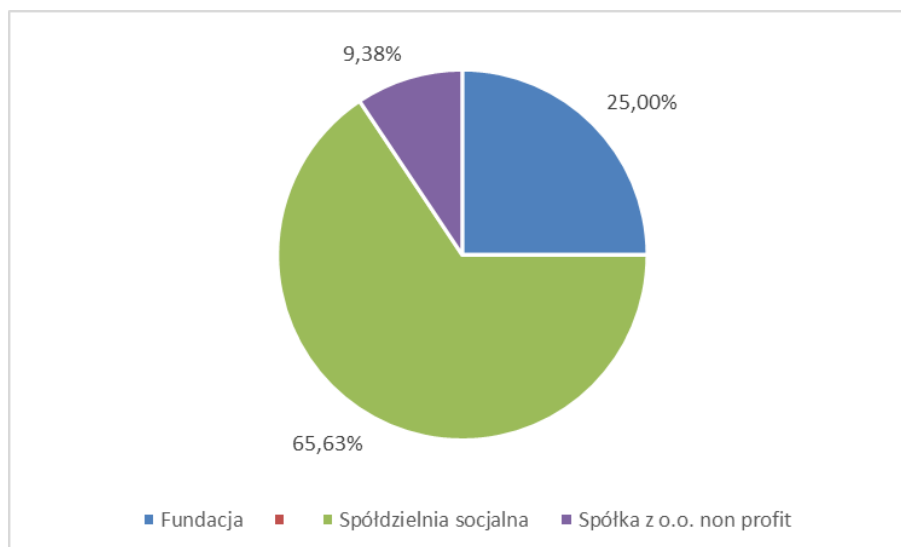
Zogniskowane wywiady grupowe (FGI)

Przeprowadzono 4 wywiady grupowe z przedstawicielami PES/PS będącymi odbiorcami wsparcia OWES, po jednym w każdym z subregionów.

Wywiady telefoniczne wspierane komputerowo (CATI)

32 wywiady telefoniczne zostały przeprowadzone z przedstawicielami PES i PS działających w różnej formie prawnej, będących klientami OWES, po 8 w każdym z subregionów.

Wykres 1. Zróżnicowanie formuły prawnej PES biorących udział w badaniu CATI

Źródło: opracowanie własne.

Warsztat ekspercki

Zrealizowano jeden warsztat ekspercki z przedstawicielami IZ, ROPS oraz OWES służący omówieniu wstępnych wniosków wynikających z analizy danych zastanych oraz wywiadów indywidualnych i grupowych.

Tajemniczy klient

Przeprowadzono badanie metodą „tajemniczego klienta”, obejmujące wszystkie OWES, z uwzględnieniem kontaktu osobistego i telefonicznego.

Dokładniejszy opis sposobu przeprowadzenia badania zawarty został w raporcie metodologicznym (Aneks).

6 Działalność OWES

6.1 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie lubelskim

6.1.1 Specyfika projektów OWES i podział na subregiony

W województwie lubelskim funkcjonują dwa akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej:

1. OWES „RAZEM – inicjatywy z obszaru ekonomii społecznej II” prowadzony przez Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw z siedzibą w Lublinie (okres obowiązywania akredytacji 04.02.2021–04.02.2023).
2. OWES prowadzony przez Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społecznej "Modrzew" (okres obowiązywania akredytacji 01.09.2022–01.09.2023)¹.

W ramach każdego z OWES realizowane są po dwa projekty, po jednym w każdym z czterech subregionów:

- Subregion bialski – „Bialski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej 2.0”
- Subregion lubelski – „Lubelski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej 2.0”
- Subregion chełmsko-zamojski – „RAZEM dla ekonomii społecznej”
- Subregion puławski – „RAZEM – Inicjatywa z obszaru ekonomii społecznej”

Czas realizacji projektów jest podobny, z wyjątkiem projektu realizowanego w subregionie chełmsko-zamojskim, który rozpoczął się w październiku 2020 r., czyli 9–10 miesięcy później niż pozostałe. Zakończenie wszystkich projektów planowane jest na wrzesień lub październik 2023 r.

Tabela 1. Okres realizacji i alokacja projektów OWES w subregionach

Subregion ²	Podmiot prowadzący OWES	Czas realizacji projektu	Całkowita wartość projektu (wraz z wkładem własnym)
bialski	Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społecznej "Modrzew"	01.12.2020 r. – 30.09.2023 r.	5 070 235,00 PLN
lubelski	Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społecznej "Modrzew"	01.01.2020 r. – 30.09.2023 r.	5 221 057,50 PLN
chełmsko-zamojski	Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw	01.10.2020 r. – 31.10.2023 r.	11 125 389,00 PLN
puławski	Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw	01.02.2020 r. – 31.10.2023. r.	11 422 917,00 PLN

¹ Wykaz akredytowanych OWES

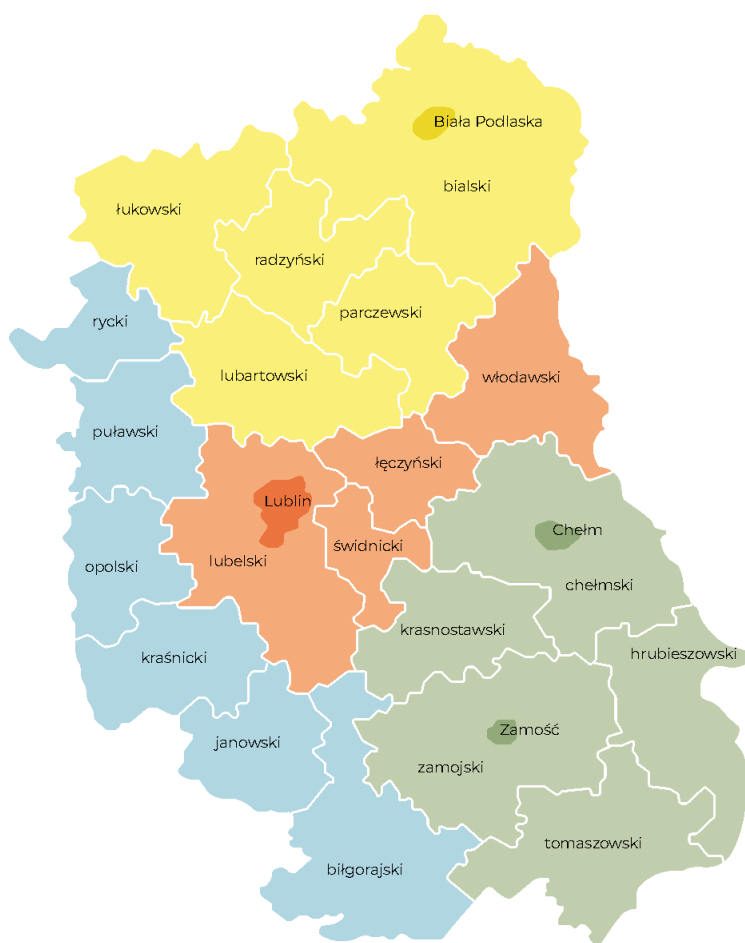
<https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Wykaz,akredytowanych,Osrodkow,Wsparcia,Ekononii,Spoolecznej,3920.html> (dostęp: 30.11.2022).

² W tabeli zastosowano kolejność prezentacji danych ze względu na podmiot prowadzący OWES.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z OWES.

Uwagę zwraca blisko dwukrotnie większa wartość projektów realizowanych w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim w stosunku do projektów realizowanych w subregionach białskim i lubelskim. Całkowita wartość udzielonego w ten sposób wsparcia w regionie, liczonego wraz z wkładem własnym podmiotów prowadzących OWES, wynosi 32 839 598,50 PLN. Szczegółowy podział na subregiony i zakres terytorialny poszczególnych projektów OWES przedstawiono na poniższej mapie.

Mapa 1. Podział na subregiony

LEGENDA:

- subregion bialski - OWES Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społecznej „Modrzew”
- subregion chełmsko-zamojski - OWES Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw
- subregion lubelski - OWES Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społecznej „Modrzew”
- subregion puławski - OWES Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw

Źródło: opracowanie własne.

6.1.2 Odbiorcy i zakres wsparcia OWES

Wsparcie udzielane przez OWES, niezależnie od subregionu, którego dotyczy projekt, adresowane jest do takich samych grup odbiorców:

- 1) podmiotów ekonomii społecznej (zgodnie z definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej), w tym w szczególności przedsiębiorstw społecznych i podmiotów o charakterze reintegracyjnym (WTZ, ZAZ, KIS, CIS);
- 2) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, deklarujących chęć przekształcenia się w przedsiębiorstwo społeczne;
- 3) osób fizycznych i prawnych zamierzających założyć przedsiębiorstwo społeczne;
- 4) osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym;
- 5) jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych;
- 6) przedstawicieli administracji publicznej z terenu województwa lubelskiego.

Zakres wsparcia udzielanego przez OWES prowadzony przez Stowarzyszenie „Modrzew” jest bardzo podobny do wsparcia oferowanego przez OWES Fundacji „Nowy Staw”, chociaż na poziomie wniosków projektowych opisywany jest nieco odmiennie. Działania wspierające oferowane przez jeden i drugi OWES są zgodne ze Standardami OWES i obejmują:

- a) usługi animacji lokalnej zmierzające do:
 - pobudzenia aktywności osób, grup i instytucji w przestrzeni publicznej;
 - aktywnej współpracy z grupami w środowisku lokalnym, której nadrzędnym celem pozostaje reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem;
- b) usługi rozwoju ekonomii społecznej obejmujące:
 - inicjowanie tworzenia nowych PS, tworzonych zarówno przez osoby fizyczne, jak i osoby prawne (organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego);
 - ekonomizowanie organizacji pozarządowych (podjęcie nieodpłatnej i odpłatnej działalności pożytku publicznego, podjęcie działalności gospodarczej);
 - wsparcie przekształcenia przedsiębiorstwa/podmiotu ekonomii społecznej (organizacji pozarządowej prowadzącej działalność gospodarczą, spółdzielni, spółki) w PS;
 - wsparcie tworzenia i funkcjonowania podmiotów reintegracyjnych PES;
- c) usługi wsparcia przedsiębiorstw społecznych obejmujące:
 - doradztwo specjalistyczne;
 - doradztwo biznesowe i finansowe.
- d) usługi wsparcia reintegracyjnego obejmujące:
 - pomoc specjalistów ds. reintegracji zawodowej w celu w zakresie planowania i realizacji procesów reintegracji społeczno-zawodowej w PES;
- e) pozostałe wsparcie w postaci:
 - szkoleń;
 - doradztwa;
 - działania na rzecz rozwoju partnerstwa;
 - udzielania wsparcia finansowego.

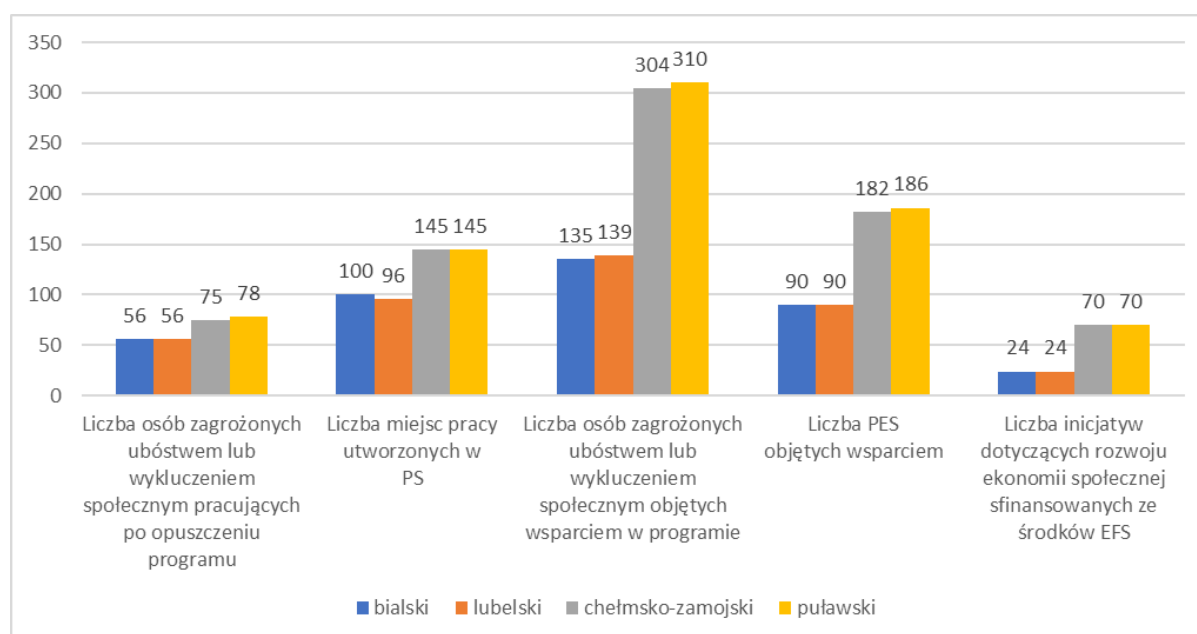
Dodatkowo, w OWES Stowarzyszenia Modrzew zaplanowano realizację mechanizmu zakupów interwencyjnych w związku z inwazją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę³.

6.1.3 Wskaźniki projektów OWES

Istotne różnice między OWES można zauważyć w odniesieniu do kluczowych wskaźników założonych na poziomie poszczególnych projektów. Uwagę zwraca fakt, iż poziom wskaźników w subregionach objętych wsparciem OWES Fundacji „Nowy Staw” jest znacząco wyższy niż w subregionach Stowarzyszenia „Modrzew”. Należy jednak pamiętać, że:

- subregiony chełmsko-zamojski i puławski obejmują średnio większą liczbę powiatów i miast na prawach powiatów niż subregiony bialski i lubelski;
- wartość projektów w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim jest blisko dwukrotnie większa niż w subregionach bialskim i lubelskim;
- między wskaźnikami istnieją istotne różnice definicyjne – na przykład, o ile wskaźnik „liczba miejsc pracy utworzonych w PS” pozostaje jasny i precyzyjny, o tyle wskaźnik „liczba PES objętych wsparciem” nie precyzuje o jakie wsparcie konkretnie chodzi.

Wykres 2. Kluczowe wskaźniki realizacji projektów OWES

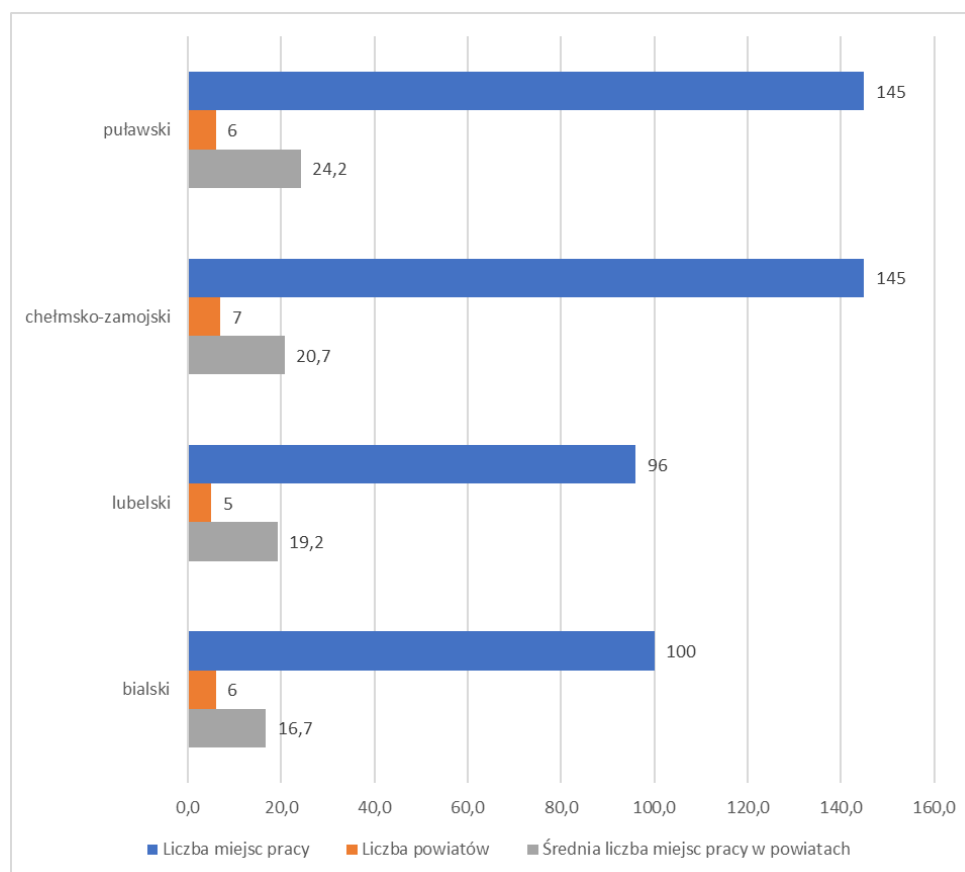

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

W odniesieniu do najistotniejszego wskaźnika „liczby miejsc pracy utworzonych w PS” także widoczne jest dosyć istotne zróżnicowanie subregionów. Na poziomie liczb bezwzględnych, w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim zaplanowano utworzenie około 1,5-raza więcej miejsc pracy niż w subregionach bialskim i lubelskim. Jednak uwzględniając liczbę powiatów w poszczególnych subregionach, najwięcej miejsc pracy zaplanowano do utworzenia w powiatach subregionu puławskiego (24,2), nieco mniej w powiatach subregionu chełmsko-zamojskiego (20,7) oraz lubelskiego (19,2), a najmniej w powiatach subregionu bialskiego (16,7).

³ Mechanizm zakupów interwencyjnych był finansowany z oszczędności OWES, dlatego nie był realizowany przez OWES Fundacji Nowy Staw, która nie dysponowała odpowiednią wielkością oszczędności.

Wykres 3. Miejsca pracy tworzone w subregionach w PS⁴

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

6.2 Usługi animacji lokalnej – animacja

Rozwój ekonomii społecznej wymaga ciągłego pobudzania aktywności mieszkańców, którzy będą angażować się w inicjatywy z tego obszaru, docelowo tworząc nowe podmioty ekonomii społecznej lub rozwijając już istniejące. Pobudzaniu aktywności obywatelskiej służą działania animacyjne podejmowane przez OWES uzupełniane działaniami edukacyjnymi i integracyjnymi. Zgodnie ze Standardami OWES działania animacyjne obejmują tworzenie organizacji pozarządowych, partnerstw publiczno-społeczno-prywatnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej oraz podejmowanie działań zapewniających wsparcie dla ich rozwoju.

Realizacja usług animacyjnych w subregionach różni się w największym stopniu poziomem zaangażowania animatorów. W subregionie chełmsko-zamojskim zatrudnionych jest najwięcej animatorów, jednak to w subregionie puławskim łączny wymiar ich etatów jest najwyższy. W subregionie tym wymiar zaangażowania animatorów jest dwa razy większy niż w subregionie chełmsko-zamojskim i trzykrotnie większy niż w subregionach bialskim i lubelskim. Pamiętając, że wymiar zaangażowania poszczególnych specjalistów pozostaje w kompetencjach podmiotu prowadzącego OWES, należałoby spodziewać się, że w subregionie puławskim prowadzonych będzie najwięcej działań o charakterze animacyjnym. Jednocześnie można postawić tezę, że w subregionach, które uchodzą za najtrudniejsze (bialski, a w dalszej kolejności lubelski) działania animacyjne prowadzone są w o wiele mniejszym zakresie. Być może warto zastanowić się nad odwróceniem tych proporcji, aby

⁴ Liczby powiatów w poszczególnych subregionach uwzględniają także cztery miasta na prawach powiatu.

działania animacyjne zintensyfikować tam, gdzie poziom inicjatyw związanych z ekonomią społeczną jest niższy.

Tabela 2. Animatorzy OWES w subregionach

Subregiony	bialski	lubelski	chełmsko-zamojski	puławski
Liczba animatorów	2	1	4	3
Łączny wymiar etatów	1	1	1,5	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

6.2.1 Odbiorcy

Głównymi odbiorcami działań animacyjnych OWES pozostają:

- grupy inicjatywne, zainteresowane podejmowaniem działań z obszaru ekonomii społecznej, w tym tworzeniem PES;
- różnego typu podmioty ekonomii społecznej zainteresowane rozwojem i profesjonalizacją;
- JST rozważające wykorzystanie narzędzi ekonomii społecznej dla rozwoju społeczno-gospodarczego;
- biznes, w ramach działań CSR-owych;
- młodzież, w ramach zajęć edukacyjnych.

Zdaniem animatorów uczestniczących w badaniu jednym z kluczowych wyzwań pozostaje skuteczne docieranie do osób i podmiotów realnie zainteresowanych ekonomią społeczną. Okres epidemii covid-19 i wynikające z niego ograniczenia kontaktów społecznych, które zbiegły się z początkiem realizacji projektów OWES sprawiły, że podejmowanie działań animacyjnych było szczególnie utrudnione. Brak możliwości spotkań bezpośrednich wymusił zmianę sposobu działania części animatorów na rzecz kontaktów mailowych, telefonicznych oraz wykorzystania mediów społecznościowych. Wraz z poprawą sytuacji epidemicznej możliwy był powrót do bezpośrednich form kontaktów.

Działalność animatorów ma w dużej mierze charakter proaktywny, tzn. to oni sami wyszukują kontakty, grupy inicjatywne, samorządy potencjalnie zainteresowane rozwojem ekonomii społecznej. Sami też podejmują wysiłki w dotarciu do odpowiednich osób decyzyjnych, na przykład wójtów gmin czy burmistrzów miast.

Myszę, że tak może 10% dzwoni (...). 90% to moja inicjatywa i zdolność wykorzystywania informacji, kontaktów i relacji. (W21)

Grupy, z którymi współpracuję, to są te, które ja gdzieś szukam, jeżdżę. A drugie to są takie, które przychodzą do nas z zewnątrz. Na przykład dzwoni pani i gdzieś się dowiedziała, że OWES pomaga w założeniu fundacji. (W31)

Zdarza się, że ktoś zadzwoni albo że przyszedł do nas, bo znalazł informacje. Ale o wiele częściej zdarza się, że to my wychodzimy z tą inicjatywą, że to my szukamy swoich

potencjalnych beneficjentów, to my drążymy temat, bo jesteśmy u wójta, który widział spółdzielnię socjalną w innej gminie. (W32)

Wsparciem w zakresie inicjowania działań animacyjnych są osoby reprezentujące różnego typu instytucje samorządowe, na przykład pracownicy odpowiedzialni w urzędach gmin za współpracę z NGO, pracownicy OPS czy centrów kultury. W skutecznym rozpoczęciu działań animacyjnych ważne jest bowiem uchwycenie pierwszego kontaktu, zbudowanie pierwszych relacji zaufania po to, aby dotrzeć do lokalnych liderów czy osób decyzyjnych.

Centrum informacji są także centra kultury i OPS-y. Wiele zależy od uprzejmości i chęci podzielenia się informacjami tych osób. Niektórzy nie przekazywali informacji i to też jest zrozumiałe. Dla mnie dobrym źródłem informacji i kontaktów okazał się Facebook. (W21)

6.2.2 Działania

Katalog działań animacyjnych realizowanych przez animatorów OWES został określony we wnioskach projektowych i jest zgodny ze Standardami OWES. Jest też podobny we wszystkich czterech subregionach i obejmuje:

- diagnozowanie potencjału lokalnego środowiska;
- inicjowanie spotkań, działań i kontaktów pomiędzy podmiotami działającymi na danym obszarze;
- inicjowanie i wspieranie powstawania grup osób i instytucji, zamierzających rozpocząć działalność w formie PES;
- budowanie i rozwój partnerstw, sieci współpracy lokalnych podmiotów w celu rozwoju PES i PS;
- wymianę informacji nt. zmieniających się przepisów prawa dotyczących PES;
- ułatwianie kontaktów, doprowadzenie do lepszego poznania się mieszkańców i tworzonych przez nich grup i środowisk;
- animowanie wśród mieszkańców dyskusji dotyczących ekonomii społecznej;
- wyszukiwanie i wspieranie liderów lokalnych;
- wspieranie powstawania grup inicjatywnych;
- motywowanie grup i środowisk do podejmowania aktywności ukierunkowanych na rozwój ekonomii społecznej;
- budowanie lokalnych koalicji;
- moderowanie sytuacji edukacyjnych w środowisku w zakresie ekonomii społecznej;
- stałe motywowanie osób, podmiotów, w tym instytucji publicznych do podjęcia i kontynuowania działania między innymi poprzez wskazywanie możliwych korzyści społeczno-ekonomicznych lub kosztów zaniechania

6.2.3 Efekty

Bardzo trudno wskazać precyzyjnie efekty działań animacyjnych w subregionach. Działalność animatorów lokalnych jest bowiem ukierunkowana na pobudzenie i rozwój inicjatyw związanych z ekonomią społeczną. W tym sensie wpisuje się ona w całość działalności OWES. Aktywność animatorów należy rozpatrywać w kontekście szerokiego zespołu specjalistów OWES obejmujących także doradców kluczowych i biznesowych oraz specjalistów ds. reintegracji. Realizacja przez OWES założonych na etapie wniosku projektowego wskaźników dowodzi, że działania animatorów lokalnych pozostają efektywne i skuteczne. Właśnie w taki sposób efektywność swoich działań postrzegają animatorzy

biorący udział w badaniu. W pierwszej kolejności efekty łączą z tworzeniem nowych miejsc pracy i realizacją założonych we wniosku projektowym wskaźników.

Nasz praca jest też oparta na intuicji. Ale mamy też do osiągnięcia twarde elementy, czyli wskaźniki, to, to jest też jakby wyznacznik. Nie może być, że jeżdżę i się spotykam i z tego nic nie wynika, bo musi wynikać. Trzeba pogodzić z jednej strony wskaźniki, z drugiej potrzeby różnych społeczności. (W21)

Równoległym rezultatem pracy animatorów lokalnych pozostaje, chociaż trudna do uchwycenia i zmierzenia, systematyczna zmiana postaw przedstawicieli instytucji samorządowych i samych mieszkańców.

Są też takie efekty mentalne, przeformułowania myślenia, zwiększenie chęci do działania, do pozyskiwania projektów. Systematyczne działania animacyjne, różnego typu, powoli zmieniając myślenie w samorządach lokalnych. (W21)

Animatorzy sami przyznają bowiem, że na terenie województwa lubelskiego gminy i powiaty bardzo różnią się pod względem nastawienia do ekonomii społecznej oraz współpracy z OWES. Jest wiele JST, dla których korzyści z rozwoju PES są oczywiste i nie trzeba ich do tego przekonywać. Jest jednak ciągle bardzo duża grupa samorządów, a także instytucji samorządowych, które niewiele wiedzą o ekonomii społecznej lub są wręcz do niej nastawione negatywnie.

Z samorządami jest różnie. Czasami jest opór z ich strony. Niektórzy bardzo życzliwie przyjmują nas, a czasami jest bardzo nieżyczliwie. Tacy zamknęci. Generalnie już na samym początku, jeszcze nie zaczęliśmy rozmowy, a już chcieliby skończyć. To zależy głównie od człowieka, który jest na danym stanowisku. (W31)

Na podstawie relacji badanych animatorów w samorządach lokalnych od lat dokonuje się systematyczna pozytywna zmiana. Dzieje się tak dzięki inicjatywom podejmowanym w ramach animacji lokalnej, ale także dzięki inicjatywom podejmowanym na poziomie regionalnym bezpośrednio przez ROPS, takim jak targi, spotkania czy różnego typu konkursy z obszaru ekonomii społecznej. Duży wpływ na zmianę świadomości i postaw samorządowców mają dobre praktyki i możliwość ich bezpośredniego poznania, na przykład w formie wizyt studyjnych w innych gminach województwa lub poza nim.

Dużo samorządowców nie ma świadomości, że jakieś podmioty są w ich rejonie, że działają. Mają jakiś jeden, z usług którego korzystają. A po naszych spotkaniach wiedzą, że jest więcej. (W31)

Mam wrażenie, że są takie miejsca, gdzie ta wiedza na temat ekonomii społecznej jest całkiem spora – wiedzieli, czym jest spółdzielnia socjalna. I są takie miejsca, gdzie nawet w OPS-ie niewiele wiedzą na ten temat. (W21)

Stosunkowo często spotykaną praktyką w województwie lubelskim jest łączenie przez specjalistów OWES różnych funkcji. Zdarza się, że animator w jednym subregionie pełni funkcję doradcy kluczowego w innym lub pełni obie funkcje w jednym subregionie. Jest to możliwe dzięki temu, że cztery projekty OWES realizowane są przez dwie organizacje. Zdaniem badanych taki sposób zaangażowania nie utrudnia pracy doradców, a wręcz ją ułatwia. Sprzyja bowiem z jednej strony budowaniu relacji z lokalnym PES, z drugiej pozwala skuteczniej łączyć działania animacyjne z doradztwem kluczowym.

Wydaje mi się, że najbardziej efektywne jest łączenie wsparcia animacyjnego, doradztwa kluczowego i biznesowego. To przynosi największe efekty. (W21)

My mamy w subregionie po połowie doradca kluczowy i animator. W drugim subregionie jest oddzielnie animator i doradca kluczowy. I wydaje mi się, że to nasze rozwiązanie jest lepsze – sprzyja wymianie informacji. Mamy też swoje grupy podmiotów, które prowadzimy. (W32)

6.3 Usługi rozwoju ekonomii społecznej – doradztwo kluczowe

Usługi rozwoju ekonomii społecznej realizowane w ramach doradztwa kluczowego oznaczają zindywidualizowane wsparcie dostosowane do potrzeb danej grupy lub PES obejmujące m.in.: udział w szkoleniach, doradztwo, pomoc w tworzeniu partnerstw czy udzielanie wsparcia finansowego. Instrumenty wspierające mogą być realizowane w ramach personelu stałego OWES lub zlecane na zewnątrz. Oprócz tego doradcy kluczowi współpracują z Powiatowymi Urzędami Pracy, Ośrodkami Pomocy Społecznej, Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie oraz innymi instytucjami działającymi w obszarze wykluczenia społecznego i rynku pracy, ale także z instytucjami, które udzielają zwrotnego i bezzwrotnego wsparcia finansowego.

Na poziomie zaangażowania doradców kluczowych widać najmniej różnic między subregionami. Co prawda w subregionie puławskim zaangażowanych jest najwięcej doradców kluczowych (4), podczas gdy w subregionie lubelskim tylko jeden, niemniej różnice w łącznym wymiarze etatów są stosunkowo niewielkie.

Tabela 3. Doradcy kluczowi OWES w subregionach

Subregiony	bialski	lubelski	chełmsko-zamojski	puławski
Liczba doradców kluczowych	2	1	3	4
łączny wymiar etatów	1	1	1,25	1,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

6.3.1 Odbiorcy

Odbiorcami wsparcia realizowanego przez doradców kluczowych są szeroko rozumiani klienci OWES, do których należą m.in.:

- osoby indywidualne i grupy inicjatywne chcące założyć PES inne niż PS;
- osoby fizyczne i osoby prawne chcące założyć PS;
- organizacje pozarządowe zainteresowane procesem ekonomizacji rozumianym jako podjęcie nieodpłatnej i odpłatnej działalności pożytku publicznego, podjęcie działalności gospodarczej;
- podmioty ekonomii społecznej chcące przekształcić się PS;
- podmioty reintegracyjne;
- instytucje samorządowe w tym PUP, OPS, PCPR.

Zdarza mi się w CIS-ie prowadzić różnego rodzaju szkolenia dla ich podopiecznych. (...) Współpracujemy głównie z formie szkoleniowo-informacyjnej. Oni często nie mają interesu w tym, żeby nam tych ludzi oddawać. (W22)

6.3.2 Działania

Niezależnie od rodzaju odbiorców wsparcia, zgodnie z Standardami OWES, zakres działań doradców kluczowych obejmuje:

- identyfikację klienta, jego potrzeb oraz oczekiwanych efektów działania OWES;
- plan postępowania dostosowany do specyficznych potrzeb klientów;
- wdrożenie planu postępowania (szkolenia, doradztwo, wsparcie finansowe itd.);
- monitorowanie wdrożenia planu działania,
- ocenę rezultatów planowanych działań.

6.3.3 Efekty

Analizując efekty wsparcia realizowanego przez doradców kluczowych, należy brać pod uwagę, że zakres ich działalności jest najbardziej różnorodny w stosunku do pozostałych specjalistów OWES. Wynika to w dużej mierze z bardzo zróżnicowanej grupy odbiorców wsparcia oraz różnorodności podejmowanych działań.

Wszystko to, co jest pomiędzy animacją a momentem, kiedy jest już biznesplan i zaczynają działać jak przedsiębiorstwo, należy do doradcy kluczowego. (W32)

W tym sensie ocena efektów wsparcia powinna być prowadzona zarówno pod kątem realizacji wskaźników projektowych całego OWES, jak i pomocy w realizacji specyficznych potrzeb klientów OWES. Właśnie w taki sposób efektywność swoich działań postrzegają doradcy kluczowi, w pierwszej kolejności rozumiejąc ją jako tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. W kontekście tego, że realizacja najważniejszych wskaźników OWES wydaje się niezagrażona, działania doradców kluczowych należy uznać za efektywne.

Główne efekty pracy doradcy kluczowego to powstanie nowych przedsiębiorstw społecznych, realizacja kluczowych wskaźników OWES-owych. (W22)

Głównym efektem naszej pracy jest tworzenie przedsiębiorstw społecznych. (W32)

Generalnie pozytywna ocena realizacji doradztwa kluczowego nie może przysłaniać także głosów krytycznych, które warto uwzględnić w kontekście planowania przyszłych projektów OWES. Zdaniem niektórych respondentów warto zastanowić się nad modyfikacją funkcji doradców kluczowych w związku ze wzrostem wiedzy i świadomości grup odbiorców w zakresie rozumienia własnych potrzeb.

Doradztwo kluczowe nie do końca spełnia swoją funkcję. Doradcy kluczowi opiekują się subregionami, ale ich rola spada. Oczekiwania odbiorców usług są już na tyle precyzyjne, że wiedzą czego chcą. (W6)

6.4 Usługi wsparcia przedsiębiorstw społecznych – doradztwo biznesowe i specjalistyczne

Usługi wsparcia istniejących PS utożsamiane są często z funkcją doradców biznesowych. W praktyce działania wspierające realizowane są zarówno przez doradców biznesowych zatrudnionych w OWES, jak i przez innych specjalistów z obszaru umiejętności zarządczych

(finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich) oraz społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych). System wsparcia w tym zakresie ma często formę doradztwa specjalistycznego oraz biznesowego i finansowego. Głównym celem wsparcia biznesowego i specjalistycznego jest poprawa pozycji rynkowej PS w zakresie gospodarowania posiadanymi zasobami.

Na podstawie uzyskanych danych można stwierdzić znaczące różnice między subregionami w wymiarze zatrudnienia doradców biznesowych. W subregionach bialskim i lubelskim wymiar zatrudnienia doradców biznesowych jest ponad dwukrotnie mniejszy niż w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim. Należy brać pod uwagę ryzyko, że PS z dwóch pierwszych subregionów będą mieć trudniejszy dostęp do tej grupy doradców. Możliwe jest także, że część doradztwa specjalistycznego dla PS w subregionach bialskimi i lubelskim realizowana jest przez innych specjalistów zatrudnionych w ramach umów cywilno-prawnych, którzy nie są zatrudnieni w charakterze doradców biznesowych.

Tabela 4. Doradcy biznesowi OWES w subregionach

Subregiony	bialski	lubelski	chełmsko-zamojski	puławski
Liczba doradców biznesowych	1,0	1,0	4,0	3,0
łączny wymiar etatów	0,7	0,7	1,6	1,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

6.4.1 Odbiorcy

Odbiorcami wsparcia biznesowego i specjalistycznego pozostają przedsiębiorstwa społeczne korzystające ze wsparcia OWES.

6.4.2 Działania

Zakres działań doradców biznesowych obejmuje m.in.:

- ocenę sytuacji przedsiębiorstwa społecznego;
- wsparcia w zakresie planu rozwoju;
- wsparcia w sytuacjach kryzysowych;
- ocenę i diagnozę potrzeb klientów konkretnego PS;
- pomoc w przygotowaniu, wdrożeniu i ocenie planu działania PS;
- doradztwo branżowe, związane z przedmiotem prowadzonej przez PES działalności gospodarczej lub/i statutowej odpłatnej;
- pomoc w poszukiwaniu partnerów, identyfikację nisz rynkowych;
- przygotowywanie i pracę nad biznesplanem;
- pomoc w negocjacjach z instytucjami finansowymi i pożyczkowymi;
- motywowanie do szukania zamówień i składania ofert przez przedsiębiorstwa społeczne, w procedurach zamówień publicznych, w tym społecznie odpowiedzialnych zamówieniach publicznych.

W kontekście zadań doradców biznesowych między OWES Nowy Staw a OWES Modrzew istnieją niewielkie różnice. Polegają one głównie na tym, że doradcy biznesowi w subregionie

białskim i lubelskim wspierają grupy inicjatywne także na etapie opracowania biznesplanu. W konsekwencji, aby uniknąć konfliktu interesów, nie uczestniczą w komisji oceny wniosków (biznesplanów). W subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim wsparciem grup inicjatywnych w zakresie opracowania biznesplanów zajmuje się doradca kluczowy, a niekiedy coach ds. przedsiębiorczości. Doradcy biznesowi biorą zatem udział w ich ocenie.

Ja przejmuję przedsiębiorstwo społeczne, kiedy się utworzy. Pierwszy kontakt ja mam z przedsiębiorstwem podczas oceny biznesplanu, gdy trzeba wydać opinię. (W23)

Zakres doradztwa specjalistycznego koncentruje się z kolei na wsparciu w zakresie:

- prawnym;
- księgowo-podatkowym;
- osobowym;
- finansowym;
- marketingowym.

6.4.3 Efekty

Głównym efektem wsparcia udzielanego w ramach doradztwa biznesowego i specjalistycznego powinna być systematyczna poprawa sytuacji ekonomicznej PS w połączeniu ze wzmacnianiem ich pozycji rynkowej. Ocena sytuacji ekonomicznej i pozycji rynkowej PS rodzi jednak szereg trudności w związku z brakiem wypracowania jednolitej metody, zarówno na poziomie regionalnym, jak i krajowym.

Uwzględniając różnice, które zidentyfikowano między OWES w zakresie funkcjonowania doradców biznesowych, jednym z efektów ich pracy jest weryfikacja koncepcji biznesowej przyszłego PS. Zdarza się, że grupy inicjatywne rezygnują z kontynuacji wsparcia w rezultacie konfrontacji swoich założeń biznesowych z realiami działania firm uświadamianymi przez doradców biznesowych. Wydaje się, że taki rodzaj weryfikacji jest potrzebny z punktu widzenia efektywności udzielanego wsparcia – nie każda inicjatywa musi automatycznie skutkować udzieleniem wsparcia przez OWES.

Ważnym efektem działań doradców biznesowych jest systematyczny monitoring sytuacji ekonomicznej PES polegający na kwartalnej ocenie wybranych wskaźników mikroekonomicznych takich jak płynność finansowa, poziom przychodów, liczba zleceń itp. Dzięki cyklicznym sprawozdaniom przekazywanym przez PS doradcy biznesowi mają wgląd w aktualną sytuację finansową pomiotu i jeśli sytuacja tego wymaga, mogą odpowiednio wcześniej zareagować, udzielając adekwatnej pomocy.

Myślę, że w większości kondycja ekonomiczna jest zadowalająca, to znaczy przedsiębiorstwo jest w stanie wypracować jakiś zysk i nie pokrywa jedynie swoich kosztów. Jednostki osiągają wysoki zysk, ale jednostki też mają problemy. (W23)

Dodatkowo, doradcy biznesowi, ale także inni specjaliści OWES, wspierają przedsiębiorstwa społeczne w budowaniu powiązań biznesowych, sieci współpracy czy kontrahentów. Działania te nie są jednak mocno usystematyzowane, najczęściej wynikają z konkretnej potrzeby czy sytuacji.

Finanse są wymiernym polem współpracy. Ale to nie jedyne. Czasami jest to pomoc w pozyskiwaniu różnych klientów. Współpraca z innymi przedsiębiorstwami. (W23)

Na podstawie uzyskanych informacji należy stwierdzić, że praca doradców biznesowych OWES zaspokaja bardzo istotną część potrzeb PS, głównie w zakresie działalności

biznesowej i troski o odpowiednią kondycję ekonomiczną. Nie zmienia to jednak faktu, że wśród uczestników wywiadów pojawiały się także głosy, że należałoby rozszerzyć zarówno zakres doradztwa biznesowego, jak i kompetencje samych doradców, dając im możliwość kontaktowania zewnętrznego doradztwa dla PS, szczególnie w obszarach specjalistycznych i wymagających szczegółowej wiedzy.

Stosowane formy wsparcia są już archaiczne, przestarzałe i powinna nastąpić zmiana sposobów wsparcia, które oferują OWES-y podmiotom ekonomii społecznej. Potrzebne jest wysokospecjalistyczne doradztwo nie tylko doradców biznesowych, ale specjalistów od marketingu, nowych technologii, czego doradcy OWES nie posiadają w swoich kompetencjach. Doradca biznesowy powinien móc kontraktować doradztwo wysokospecjalistyczne, jeśli brakuje mu kompetencji. (W6)

6.5 Wsparcie reintegracyjne

Oprócz działań animacyjnych, doradztwa kluczowego oraz doradztwa biznesowego wsparcie reintegracyjne pozostaje czwartym z najważniejszych obszarów działalności OWES. Obszar ten jest jednak w najmniejszym stopniu opisany w Standardach OWES, a funkcja specjalisty ds. reintegracji społeczno-zawodowej została wprowadzona do projektów OWES najpóźniej. W związku z tym, między OWES, także na poziomie krajowym, obserwuje się najwięcej różnic w zakresie organizacji pracy tych właśnie specjalistów.

Tylko w trzech subregionach województwa lubelskiego w ramach projektów OWES funkcjonuje specjalista ds. reintegracji społeczno-zawodowej. W subregionie puławskim nie ma w ogóle specjalisty, chociaż z deklaracji kierownika merytorycznego OWES Fundacji Nowy Staw wynika, że taka funkcja zostanie wprowadzona przy okazji najbliższych zmian we wniosku projektowym. W subregionie chełmsko-zamojskim specjalistka ds. reintegracji zatrudniona jest w wymiarze $\frac{1}{4}$ etatu w stosunku od $\frac{1}{2}$ etatu dla subregionu bialskiego i lubelskiego. Różnice w wymiarze zatrudnienia na niekorzyść subregionów chełmsko-zamojskiego i puławskiego są o tyle niezrozumiałe, że są to subregiony, w których tworzonych jest 1,5-raza więcej miejsc pracy niż w pozostałych dwóch. Uprawniony jest zatem wniosek, że PS z tych subregionów albo są całkowicie pozbawione wsparcia specjalisty, albo mogą korzystać z niego w bardzo ograniczonym zakresie. W przyszłości należy zadbać o bardziej sprawiedliwy dostęp do tego typu pomocy dla PS.

Tabela 5. Specjaliści ds. reintegracji społeczno-zawodowej OWES w subregionach

Subregiony	bialski	lubelski	chełmsko-zamojski	puławski
Liczba doradców biznesowych	1	1	1	0
Łączny wymiar etatów	0,5	0,5	0,25	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

6.5.1 Odbiorcy

Głównymi odbiorcami wsparcia w tym obszarze pozostają przedsiębiorstwa społeczne, które mają obowiązek prowadzenia działań reintegracyjnych w odniesieniu do swoich członków i pracowników. Należy przez to rozumieć, że wsparcie to może lub powinno być kierowane do:

- całych zespołów PS;
- liderów PS;
- pracowników PS.

6.5.2 Działania

Zgodnie ze Standardami OWES usługi wsparcia o charakterze reintegracyjnym mogą dotyczyć wsparcia indywidualnego lub grupowego. Forma ich świadczenia zależy od potrzeb osób zatrudnionych w PS. Powinny być świadczone w sposób ciągły, przez co najmniej 12 miesięcy od dnia zatrudnienia osoby objętej wsparciem.

Usługi te obejmują m.in.:

- działania o charakterze motywacyjnym;
- pomoc w określeniu ścieżki rozwoju zawodowego;
- budowanie kompetencji społecznych;
- zagadnienia z zakresu budowania zespołu;
- rozwiązywanie konfliktów.

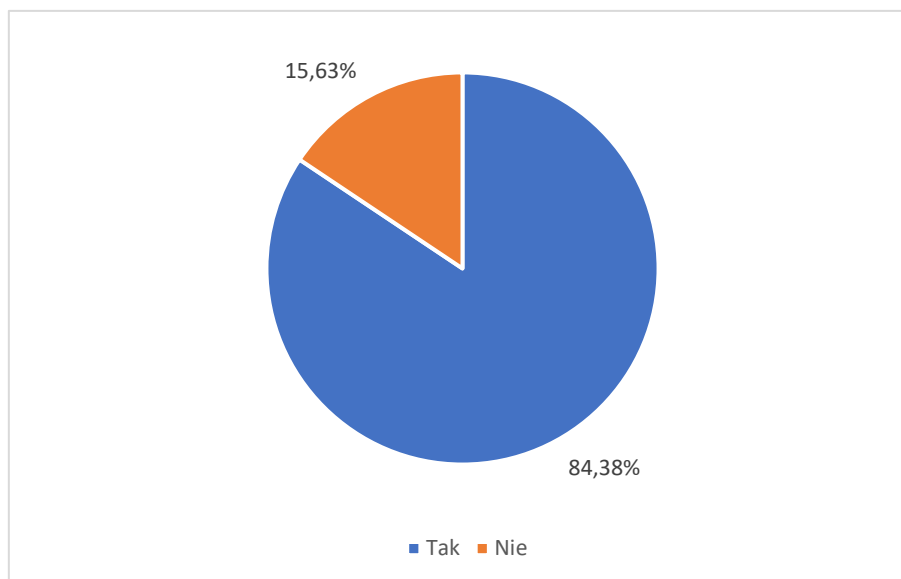
6.5.3 Efekty

Efektem prowadzonego procesu reintegracji społeczno-zawodowej powinna być pozytywna zmiana w życiu osoby wspieranej. Zmiana ta powinna polegać w wymiarze społecznym na odbudowaniu lub nabyciu i podtrzymaniu umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu, a w wymiarze zawodowym na zdobyciu nowych kwalifikacji, kompetencji, wiedzy i umiejętności w celu odbudowania lub uzyskania i podtrzymania zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy i awansu zawodowego⁵. Zatem samo zatrudnienie osoby w przedsiębiorstwie społecznym, choć jest warunkiem skutecznej reintegracji, może być uznane jedynie za jej pierwszy etap wymagający dodatkowego wsparcia dopasowanego do potrzeb osoby zatrudnionej.

Analiza uzyskanych wyników badania wskazuje, że w zdecydowanej większości PS funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego proces reintegracji społeczno-zawodowej jest prowadzony. Zgodnie z deklaracjami respondentów działań reintegracyjnych nie ma w ponad 15% podmiotów, co jest o tyle zastanawiające, że PS mają obowiązek ich prowadzenia.

⁵ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U. 2022 poz. 1812).

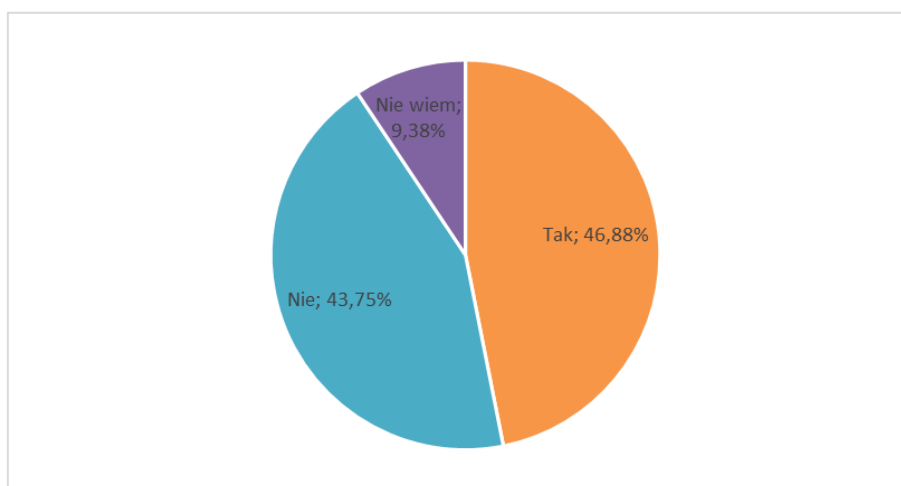
Wykres 4. Prowadzenie działań reintegracji społeczno-zawodowej w PS

Źródło: opracowanie własne.

Spośród blisko 85% przedstawicieli PS biorących udział w badaniu niespełna połowa (46,88%) potwierdziła, że w ramach działań reintegracyjnych wykorzystywali wsparcie specjalisty ds. reintegracji społeczno-zawodowej. Blisko 10% nie wiedziało czy ich podmiot korzystał z takiego wsparcia, a 43,75% przyznało, że z pomocy specjalisty nie korzystali. Wysoki procent niekorzystających jest zrozumiały, gdyż jak zostało powiedziane wcześniej, w jednym z subregionów brak jest specjalisty, a w drugim jego wymiar zatrudnienia wynosi jedynie 1/4 etatu.

Wykres 5. Korzystanie z pomocy specjalisty ds. reintegracji społeczno-zawodowej OWES

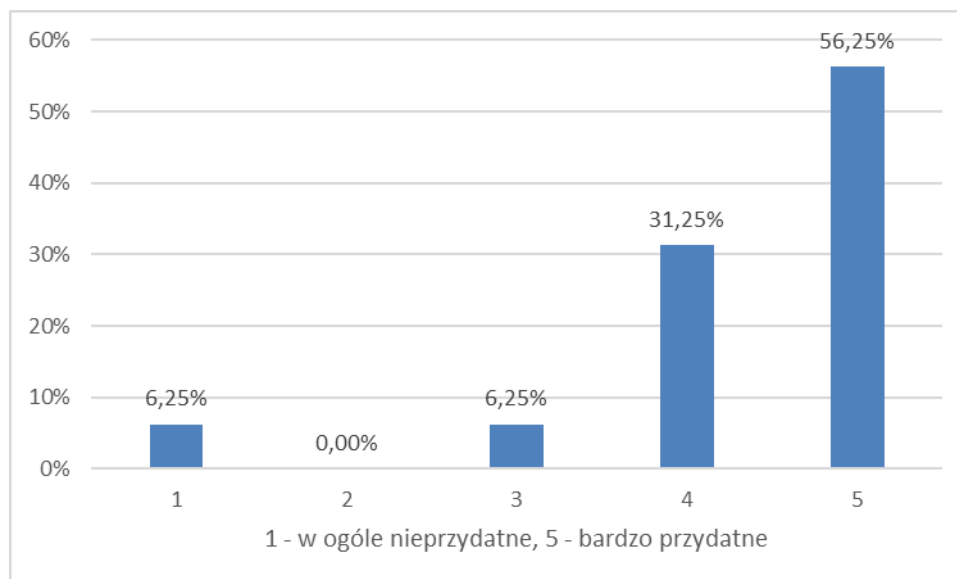

Źródło: opracowanie własne.

Nie zmienia to jednak faktu, że specjalistyczne wsparcie reintegracyjne jest bardzo potrzebne i jest wysoko oceniane przez samych korzystających. Blisko 90% przedstawicieli PS przyznało, że jest ono potrzebne lub bardzo potrzebne, a tylko ok. 6% uznało, że było ono nieprzydatne. W tym kontekście szczególnie ważne wydaje się zadbanie, aby było ono dostępne dla wszystkich PS w każdym z subregionów.

Proces wsparcia reintegracyjnego jest nierealizowany albo jest realizowany w sposób niewystarczający. Jeśli chodzi o działania reintegracyjne, należałoby wprowadzić możliwość kontraktowania niektórych usług potrzebnych przedsiębiorstwu społecznemu, ds. wizyt studyjnych lub innych form wsparcia. (W6)

Wykres 6. Ocena przydatności wsparcia specjalisty ds. reintegracji społeczno-zawodowej⁶

Źródło: opracowanie własne.

Na potrzebę pełniejszej realizacji wsparcia reintegracyjnego, oprócz bezpośrednich jego odbiorców, czyli PS, wskazują także inni doradcy OWES. Zarówno bowiem doradcy kluczowi, jak i doradcy biznesowi biorący udział w badaniu jako największą barierę w rozwoju PS wskazują problemy o charakterze osobowym. Zdaniem rozmówców wynikają one w dużej mierze z braku umiejętności delegowania zadań, rozwiązywania konfliktów czy pełnienia ról społecznych lub zawodowych. A zatem problemy te lokują się bezpośrednio w obszarze reintegracji społeczno-zawodowej, a częściowo w obszarze zarządzania.

Często te spółdzielnie nie padają, nie zamykają się ze względu na warunki ekonomiczne, ale ze względu na problemy personalne. Problemy personalne powodują problemy w przedsiębiorstwach społecznych. (W22)

Zaczynając pracę myślałem, że będziemy się poruszać w tej właśnie takiej płaszczyźnie finansowej, operacyjnej, płynnościowej i marketingowej. Natomiast ta personalna płaszczyzna jest bardzo ważna. Problem jest w tym wyjściu do klienta. Personalne problemy są przedsiębiorstwach społecznych. Znaczą problemy reintegracyjne. Osoby się muszą uczyć odpowiedzialności. (W23)

Dokonując oceny specjalistycznego wsparcia ze strony OWES w obszarze reintegracji społeczno-zawodowej należy brać pod uwagę nie tylko znaczące różnice w wymiarze zatrudnienia specjalistów ds. reintegracji w poszczególnych subregionach, lecz także różną praktykę ich działania. W subregionach białskim i lubelskim wsparciem zajmuje się jedna specjalistka ds. reintegracji społeczno-zawodowej. Oprócz wsparcia liderów i zespołów PS jej

⁶ Ocena prowadzona była na 5-punktowej skali, gdzie 1 oznaczało – w ogóle nieprzydatne, a 5 – bardzo przydatne.

głównym zadaniem jest indywidualna praca z pracownikami PS i pomoc w opracowaniu indywidualnych planów reintegracji oraz wsparcie w ich realizacji.

W największej mierze współpracuję z pracownikami PES-ów. Chociaż, no nie powiem, z całymi zespołami też i z liderami także. Zaczynają od diagnozy pracownika przedsiębiorstwa, ja tworzę taką diagnozę. Informacje uzyskuję na podstawie wywiadów, a trochę kwestionariuszy. Na podstawie tej diagnozy tworzę indywidualny program reintegracji. (W29)

Plany tworzone przez specjalistkę opracowywane są dla pracownika i we współpracy z nim, jednak przy stosunkowo niewielkim udziale liderów PS. W kontekście ograniczonych zasobów czasowych specjalistki i – siłą rzeczy – rzadszych kontaktów z pracownikami PS prowadzi to do sytuacji, gdy za ich wdrażanie odpowiada w największym stopniu sam pracownik, o ile posiada odpowiedni poziom motywacji oraz innych niezbędnych zasobów.

Czy lider ma dostęp do indywidualnego programu, to zależy od sytuacji. Bo czasami lider jest wspierany i dla niego też jest plan robiony. Ale nie ukrywam, że wielu liderów jest zaciekawionych tą formą współpracy. Często pytają, jak to będzie wyglądać, ale wiadomo, że ochrona danych osobowych. (W29)

Wydaje się, że taki sposób działania ogranicza efektywność wsparcia reintegracyjnego, które w większym stopniu powinno koncentrować się na pomocy liderom PS w organizacji i prowadzeniu działań reintegracyjnych w przedsiębiorstwie społecznym. Liderzy mają znacznie silniejszy wpływ na pracowników niż specjalista ds. reintegracji. Większa koncentracja na pracy z liderami nawet kosztem indywidualnego wspierania pracowników ma swoje uzasadnienie dodatkowo w tym, że jak wynika z wywiadów, specjalistka włączana jest w pracę z grupą inicjatywną od samego początku wsparcia udzielanego przez OWES.

Z liderami pracuję w mniejszej mierze niż z pracownikami, ale zdarza się. Pracuje w zasadzie od momentu, gdy powstaje pomysł. Jeszcze są niezarejestrowani, ale dojdzie do mnie, że już jest w toku ta sprawa i takie przedsiębiorstwo ma powstać. (W29)

W subregionie chełmsko-zamojskim wsparcie specjalistki ds. reintegracji koncentruje się z kolei w większym stopniu na wspieraniu całych zespołów PS. Nawet jeśli specjalista w uzasadnionych sytuacjach wspiera pojedynczych pracowników, to jednak nie tworzy z nimi i dla nich indywidualnych planów reintegracji. W związku z tym sposób udzielania wsparcia ma charakter w większym stopniu reaktywny, tzn. nie obejmuje wszystkich zatrudnianych pracowników, ale najczęściej te zespoły i tych liderów PS, które albo same zwracają się po taką pomoc, albo w których pojawiają się problemy z obszaru reintegracji społeczno-zawodowej.

Nie robię dla wszystkich. Do tej pory było tak, że nie robiłam dla każdego pracownika, natomiast dla zespołu. Jakie tutaj wsparcie dla całego zespołu, dla członków zarządu. Głównie dla nowo tworzonych i dla tych, którzy się zgłaszają. (W25)

W kontekście wsparcia reintegracyjnego PS należy wspomnieć także o funkcji coacha ds. przedsiębiorczości społecznej funkcjonującego w OWES Nowy Staw. Stanowisko takie nie wynika ze Standardów OWES, należy je raczej uznać za rodzaj innowacji. Chociaż precyzyjne zrozumienie zadań coacha ds. przedsiębiorczości pozostaje trudne – tradycyjne rozumienie coachingu dotyczy bowiem raczej metody pracy niż zakresu konkretnych zadań zawodowych – to jednak wydaje się, że łączy on w sobie część zadań doradcy kluczowego, ale także specjalisty ds. reintegracji.

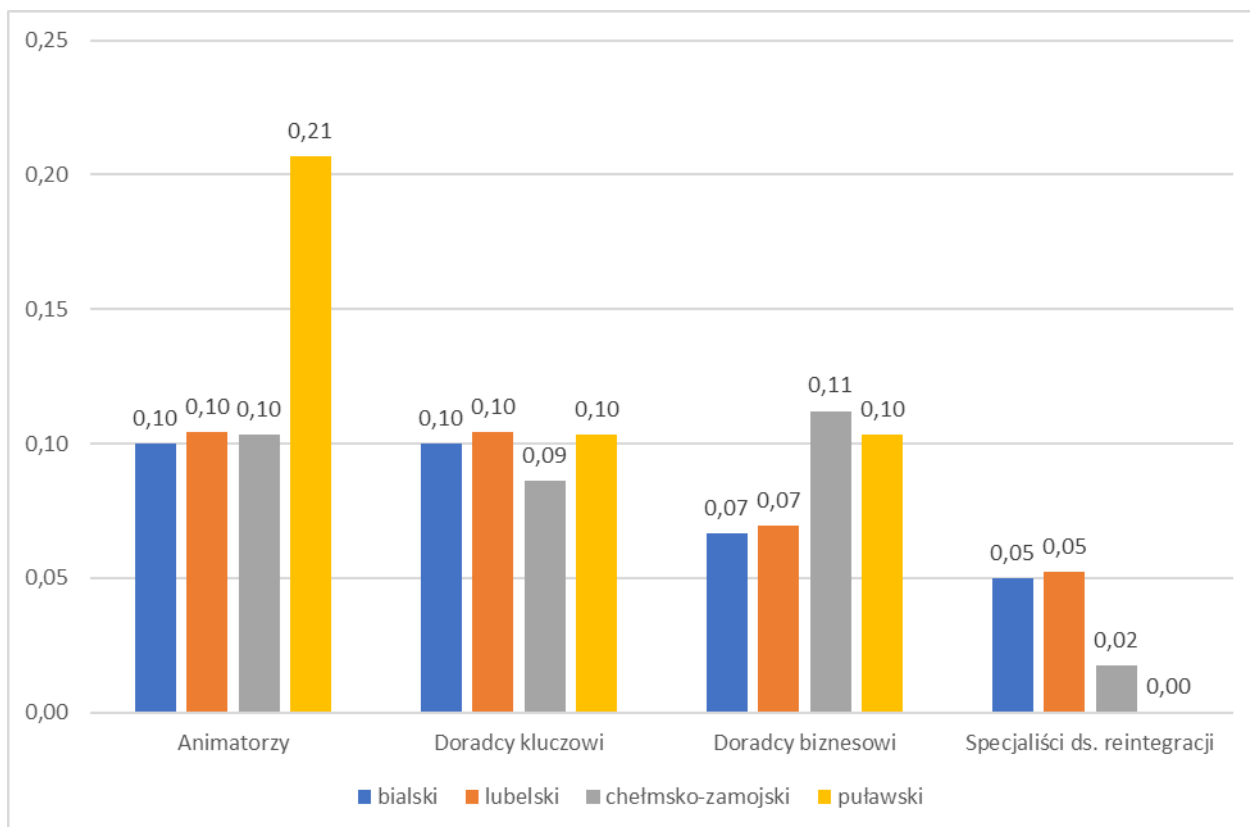
Jest bardzo podobny zakres. Ja zaczynałam od coacha ds. przedsiębiorczości i zakres obowiązków jest bardzo podobny do doradcy ds. reintegracji. Także ja widzę tu bardzo dużą zbieżność. (W25)

6.6 Podsumowanie

Analiza czterech podstawowych obszarów działalności OWES w województwie lubelskim obejmujących: animację lokalną, doradztwo kluczowe, doradztwo biznesowe i wsparcie reintegracyjne ujawnia zarówno podobieństwa, jak i różnice między OWES oraz między subregionami.

- Po pierwsze, działania z zakresu animacji lokalnej, doradztwa kluczowego i doradztwa biznesowego są prowadzone w każdym z OWES i w każdym z subregionów w sposób podobny pod względem docelowej grupy odbiorców, zakresu oferowanego wsparcia oraz praktyki działania doradców.
- Po drugie, w przypadku wsparcia reintegracyjnego między OWES oraz częściowo między subregionami istnieją największe różnice. Działania prowadzone przez OWES Stowarzyszenia Modrzew ukierunkowane są na wsparcie osób indywidualnych – wszystkich pracowników PS korzystających ze wsparcia dotacyjnego. Kluczowym zadaniem specjalisty ds. reintegracji w tym przypadku pozostaje pomoc w przygotowaniu i realizacji indywidualnych planów reintegracji. Działania prowadzone przez OWES Fundacji Nowy Staw ukierunkowane są z reguły na pomoc całym zespołom PS i mają w większym stopniu charakter reaktywny, tzn. podejmowane są najczęściej w sytuacji nasilenia problemów. W subregionie puławskim brak jest specjalisty ds. reintegracji społeczno-zawodowej.
- Po trzecie, na poziomie zaangażowania etatowego specjalistów OWES istnieją znaczące różnice zarówno między OWES, jak i subregionami. Różnice te przedstawiono na poniższym wykresie, wykorzystując łączny wymiar zatrudnienia danego typu specjalistów w przeliczeniu na 10 utworzonych miejsc pracy.
 - w subregionie puławskim poziom zaangażowania etatowego animatorów jest ok. dwukrotnie wyższy niż w pozostałych subregionach;
 - poziom zaangażowania etatowego doradców kluczowych jest w przybliżeniu taki sam w każdym z subregionów;
 - poziom zaangażowania etatowego doradców biznesowych jest ok. 1,5-raza większy w subregionach OWES Fundacji Nowy Staw;
 - poziom zaangażowania etatowego specjalistów ds. reintegracji jest znacząco niższy w porównaniu do innych specjalistów i między OWES oraz subregionami występują duże różnice w tym zakresie.

Wykres 7. Wymiar zatrudnienia specjalistów w przeliczeniu na dziesięć utworzonych miejsc pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

7 Jakość usług OWES w ocenie odbiorców

7.1 Przydatność poszczególnych typów wsparcia

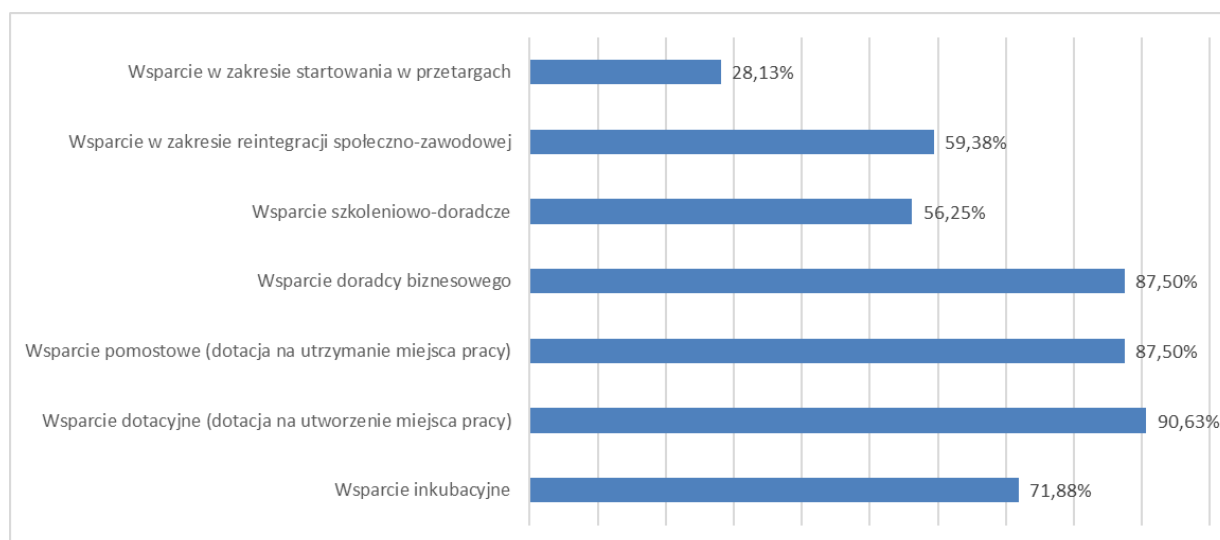
Ważnym elementem badania ewaluacyjnego OWES jest ocena jakości oferowanych usług bezpośrednio przez odbiorców wsparcia, z których zdecydowaną większość stanowili przedstawiciele PS. Ocena ta obejmowała kilka kluczowych wymiarów, z których najważniejsze dotyczyły:

- typów wsparcia, z których korzystały PS;
- jakości pracy doradców OWES;
- wpływu wsparcia OWES na kondycję ekonomiczną PS;
- wysokości wsparcia dotacyjnego na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy.

Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że PS w największym stopniu korzystały ze wsparcia dotacyjnego na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy (ok. 90%). Było ono połączone ze wsparciem doradcy biznesowego, co jest zrozumiałe, gdyż jednym z warunków uzyskania dotacji jest opieka ze strony tego specjalisty (por. rozdział 6.4.). Ponad 70% PS korzystających ze wsparcia OWES współpracowało z doradcami kluczowymi w ramach szeroko rozumianych działań inkubacyjnych. Nieco mniej, bo niecałe 60% deklarowało skorzystanie z pomocy w zakresie organizacji działań reintegracji społeczno-zawodowej pracowników. Najmniej wykorzystywaną formą pomocy było wsparcie w zakresie startowania w przetargach (niecałe 30%).

Uzyskane wyniki potwierdzają tezę, że oferta OWES jest atrakcyjna dla PES w pierwszej kolejności ze względu na możliwość pozyskania bezzwrotnej dotacji na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy. Ta forma wsparcia prawdopodobnie wydaje się szczególnie atrakcyjna dla PES i to ona zapewne w dużej mierze decyduje o skorzystaniu z oferty OWES. Jednocześnie niewystarczający pozostaje odsetek PS wykorzystujących wsparcie OWES w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej, chociaż jego wartość jest zrozumiała w kontekście braku specjalisty ds. reintegracji w jednym z subregionów i ograniczonym wymiarze etatu w drugim. Zastanawiać może także fakt stosunkowo ograniczonego wykorzystywania przez PS wsparcia szkoleniowo-doradczego oraz wsparcia w startowaniu w przetargach, chociaż akurat w przypadku tej ostatniej formy jest to o tyle zrozumiałe, że nie każde PS będzie zainteresowane pozyskiwaniem klientów w formule zamówień publicznych.

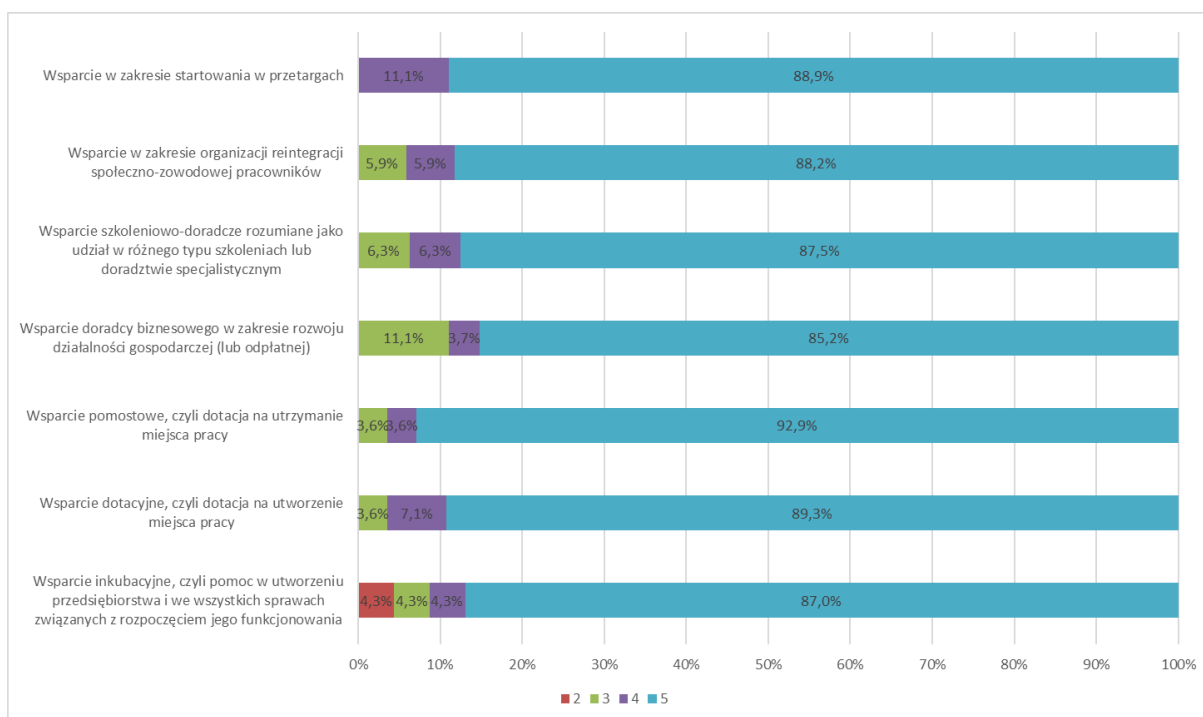
Wykres 8. Główne typy wsparcia, z których korzystały PS

Źródło: opracowanie własne.

Ocena poszczególnych typów wsparcia wypada bardzo pozytywnie niezależnie od OWES i subregionu, którego dotyczy. Oceniając przydatność danego typu wsparcia na 5-punktowej skali, gdzie 1 oznaczało „w ogóle nieprzydatne”, a 5 – „bardzo przydatne”, przedstawiciele PS wykorzystywali najczęściej oceny najwyższe (5 i 4). Oferowane za pośrednictwem OWES wsparcie, na podstawie ocen przedstawicieli badanych podmiotów, należy zatem uznać za dobrze dopasowane od potrzeb i trafne.

Wykres 9. Ocena przydatności poszczególnych typów wsparcia OWES

Źródło: opracowanie własne.

7.2 Jakość pracy doradców

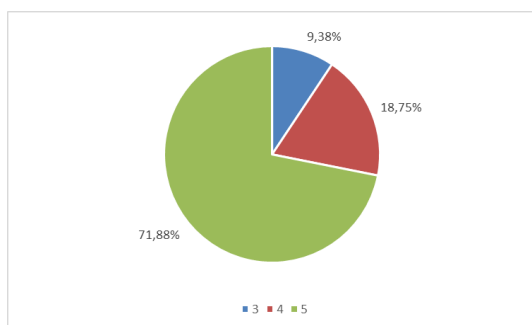
Oddzielnym wymiarem oceny usług OWES była jakość pracy doradców OWES, z których wsparcia korzystały PS. W badaniu pytano o pracę doradców bez podziału na różne rodzaje doradztwa (animacyjne, kluczowe, biznesowe, reintegracyjne). Jakość pracy doradców oceniana była pod kątem:

- wiedzy i przygotowania;
- dostępności doradców;
- dotrzymywania terminów;
- elastyczności rozumianej jako nienarzucanie rozwiązań.

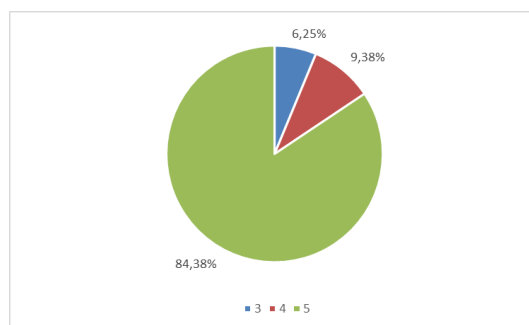
Badani oceniali jakość pracy doradców OWES na 5-punktowej skali, gdzie 1 oznaczało „w bardzo małym stopniu”, a 5 oznaczało „w bardzo dużym stopniu”.

Zdecydowanie, w każdym z wymiarów dominują oceny najwyższe (5 i 4). Najwięcej najwyższych ocen dotyczy dotrzymywania ustalonych terminów. Najwięcej ocen najniższych (3; chociaż należy zaznaczyć, że 1 i 2 nie pojawiły się w ogóle) dotyczy wiedzy i przygotowania doradców. Na podstawie uzyskanych wyników należy stwierdzić, że praca doradców OWES oceniana jest przez badanych bardzo wysoko. Na poniższych wykresach przedstawiono uzyskane wyniki.

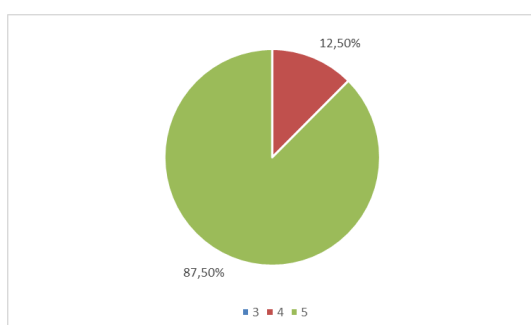
Wykres 10. Wiedza i przygotowanie doradców OWES

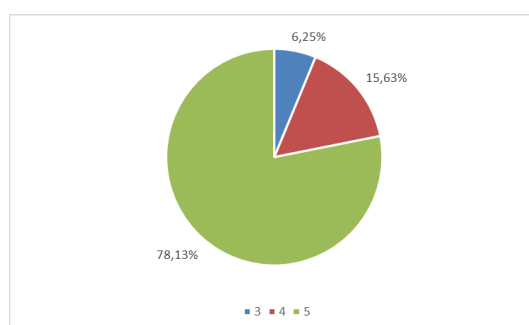
Wykres 11. Dostępność doradców OWES

Wykres 12. Dotrzymywanie ustalonych terminów przez doradców OWES

Wykres 13. Skłonność doradców do elastycznych rozwiązań

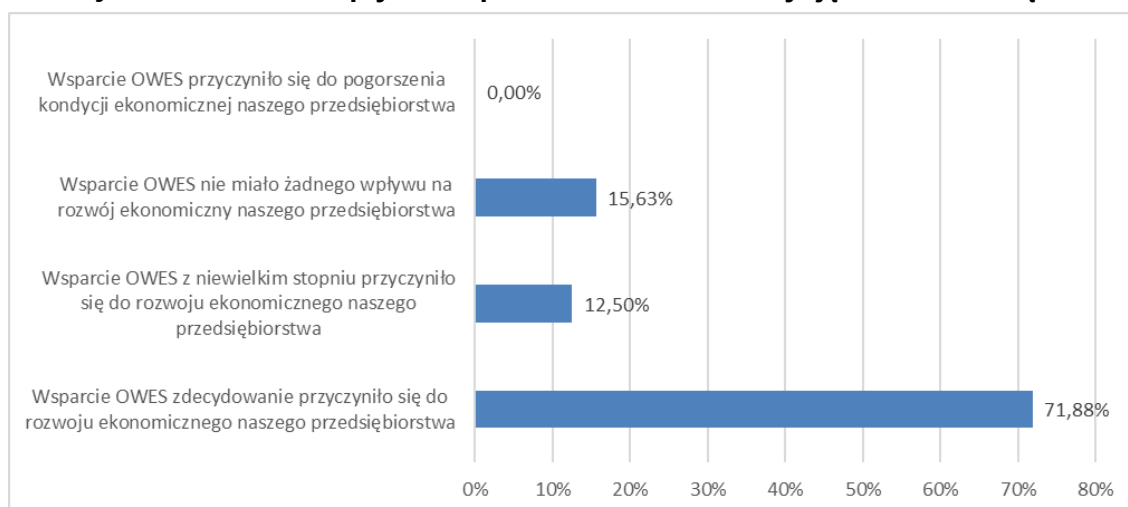

Źródło: opracowanie własne.

7.3 Wsparcie OWES a kondycja ekonomiczna PS

Oddzielną kategorią oceny jakości pracy OWES była ocena wpływu uzyskanego wsparcia na kondycję ekonomiczną przedsiębiorstwa społecznego. Przy czym nie chodziło tu tylko o wsparcie w postaci doradztwa biznesowego, ale o całościowe wsparcie. Ponad 7 na 10 badanych PS przyznawało, że pomoc ze strony OWES zdecydowanie przyczyniła się do rozwoju ekonomicznego i poprawy sytuacji finansowej ich podmiotu. Jednocześnie, niespełna 2 z 10 badanych PS twierdziło, że wsparcie OWES nie miało żadnego wpływu na ich rozwój ekonomiczny.

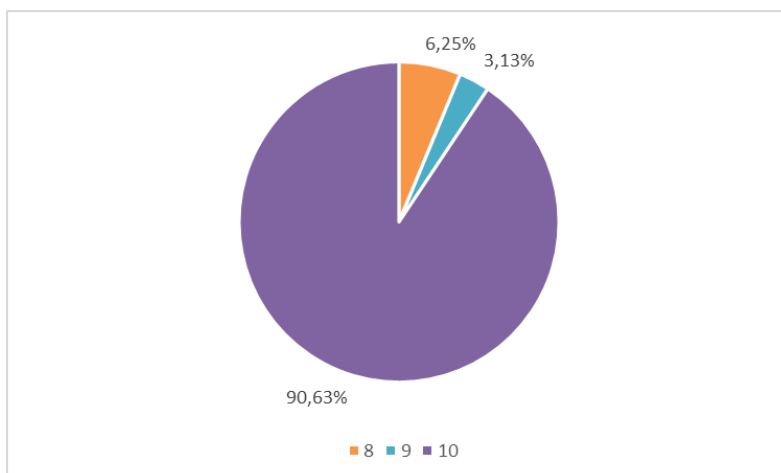
Wykres 14. Ocena wpływu wsparcia OWES na kondycję ekonomiczną PS

Źródło: opracowanie własne.

Wysoka ocena zarówno oferowanych typów wsparcia, jak i jakości pracy doradców OWES znalazła swoje potwierdzenie w gotowości do polecenia usług OWES innym podmiotom. W 10-punktowej skali „w jakim stopniu poleciliby Państwo usługi OWES innym podmiotom” (gdzie 1 oznaczało „nie polecilibyśmy w ogóle”, a 10 oznaczało „polecilibyśmy zdecydowanie”) aż ponad 90% badanych wybrało ocenę najwyższą (10), a niespełna 10% oceny (9 i 8). Wyniki te należy uznać za bardzo wysokie, potwierdzające wysoką jakość usług oferowanych przez OWES.

Wykres 15. Gotowość do polecenia usług OWES innym PES

Źródło: opracowanie własne.

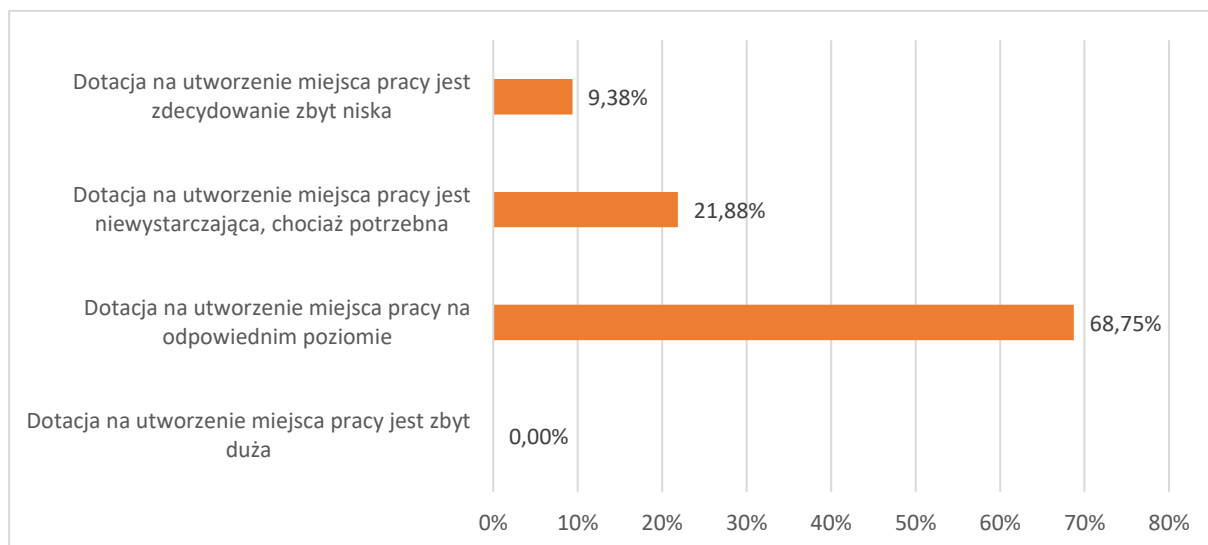
7.4 Wsparcie dotacyjne i pomostowe

Czwartą kategorią oceny wsparcia udzielanego przez OWES była wysokość wsparcia dotacyjnego na utworzenie i utrzymania miejsca pracy. Mając świadomość, że wysokość jednego i drugiego wsparcia nie zależy bezpośrednio od OWES, ale wynika z regulacji na poziomie krajowym, uznano, że warto poznać opinie przedstawicieli PS w tym zakresie, aby w przyszłości lepiej planować zakres interwencji. Uzyskane wyniki, przedstawione na dwóch poniższych wykresach, wydają się nieco zaskakujące. O ile zrozumiwały jest fakt, że żaden z respondentów nie wskazał, iż dotacja na utworzenie miejsca pracy jest zbyt wysoka, o tyle tylko nieco 30% przyznało, że jest ona „zdecydowanie zbyt niska” lub „niewystarczająca, chociaż potrzebna”. Prawie 70% respondentów uznało, że wartość wsparcia finansowego na utworzenie miejsca pracy „jest na odpowiednim poziomie”. Jest to o tyle zastanawiające, że dotacja na utworzenie miejsca pracy udzielana w wysokości 21 020 zł (niezależnie od OWES i subregionu) przez część samych pracowników OWES oceniana jest jako zbyt niska.

Na etapie rozpoczynania funkcjonowania OWES, czyli w 2020 r., myślę, że to wsparcie było wystarczające. Chociaż zawsze im więcej, tym lepiej. Było to atrakcyjne. (...) W obecnej perspektywie wydaje się wystarczające, ale w nowej perspektywie ten poziom powinien być wyższy. (W22)

Nie wiem czy wsparcie jest wystarczające. Myślę, że każdy odpowie, że to nie jest wystarczające, bo to co się stało z cenami. Ceny zwariowały i za te 20 tysięcy z lekkim hakiem oni niewiele mogą. Jeśli chodzi o wsparcie pomostowe, to jeśli mają kilku pracowników, to to już są całkiem duże pieniądze. Wsparcie pomostowe nie jest tak małe. No ale jaką maszynę można kupić za 20 tysięcy. (W32)

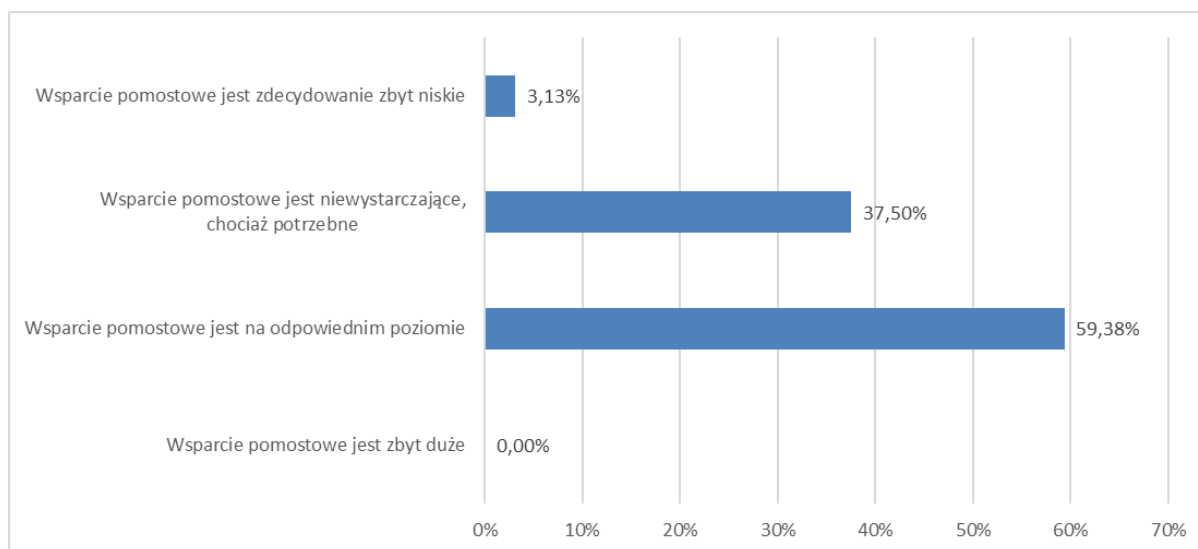
Wykres 16. Ocena wysokości wsparcia na utworzenie miejsca pracy

Źródło: opracowanie własne.

Podobnie rzecz ma się z wysokością wsparcia na utrzymanie miejsca pracy tzw. Pomostowego. Tu także nikt z badanych nie ocenił, że wsparcie to jest zbyt wysokie. Ponad 30% uznało wsparcie za „zdecydowanie zbyt niskie” albo „niewystarczające, chociaż potrzebne”. Za to prawie 70% wskazało, że jest ono na odpowiednim poziomie. Jest to o tyle zastanawiające, że w przypadku wsparcia na utrzymanie miejsca pracy między OWES istnieją znaczne różnice.

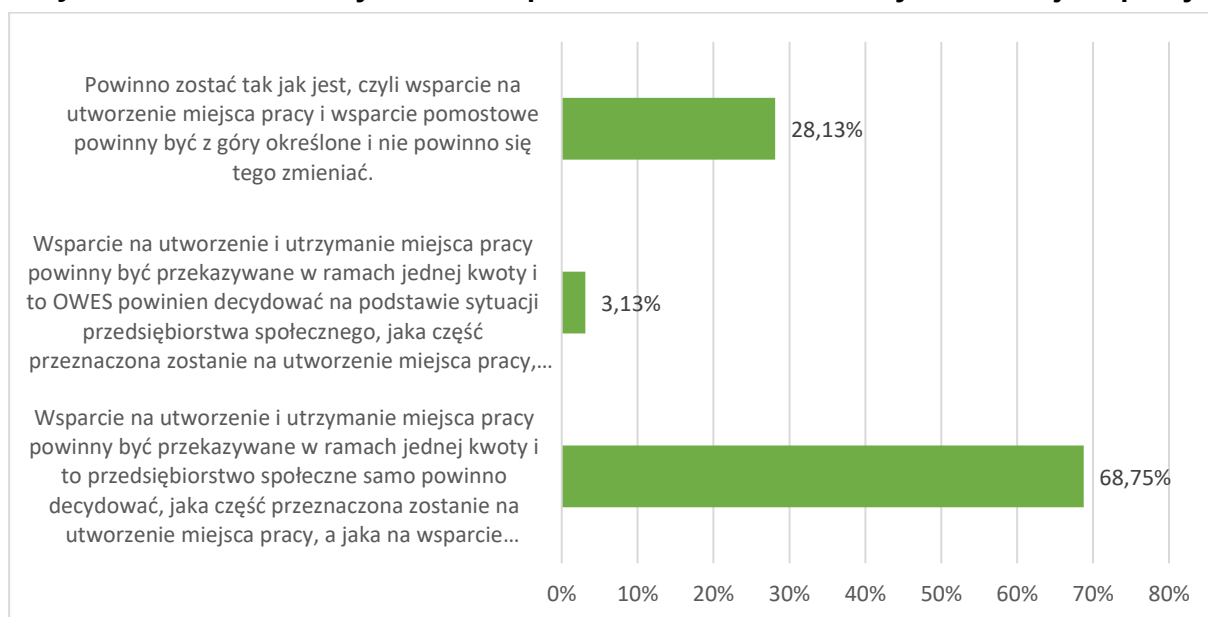
Wykres 17. Ocena wysokości wsparcia pomostowego

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli nawet większość badanych PS oceniała, że wysokość wsparcia dotacyjnego jest na odpowiednim poziomie, to zdecydowana większość (blisko 70%) chciałaby mieć możliwość bardziej elastycznego nim zarządzania. Najbardziej pożądaną opcją wskazywaną przez przedstawicieli PS było, aby przedsiębiorstwa społeczne same mogły decydować, na co przeznaczona zostanie łączna kwota dotacji otrzymana na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy. Oczywiście tak duże uelastycznienie wydatkowania kwoty dotacji przekracza aktualnie kompetencje nie tylko OWES, ale także IŻ.

Wykres 18. Ocena elastyczności wsparcia na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy

Źródło: opracowanie własne.

8 Efektywność kosztowa

Biorąc pod uwagę, że działalność i wsparcie OWES udzielane PES w największym stopniu koncentruje się na tworzeniu miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, które jednocześnie generuje najwięcej kosztów w projektach OWES, w ramach badania ewaluacyjnego przeprowadzono analizę efektywności kosztowej. Efektywność kosztowa rozumiana jest w tym przypadku jako koszt utworzenia jednego miejsca pracy w PS. Wobec braku jednolitej metody wyliczania efektywności kosztowej na poziomie krajowym, w badaniu zastosowano wyliczenie kosztu utworzenia jednego miejsca pracy w trzech różnych wariantach opisanych poniżej⁷.

Wariant I

Wartość projektu ogółem podzielona przez liczbę planowanych do utworzenia/utworzonych miejsc pracy.

Wariant II

Suma udzielonych dotacji na utworzenie miejsca pracy, wsparcia pomostowego oraz doradztwa i szkoleń świadczonych przed założeniem PES lub PS i przez okres 12 miesięcy inkubacji podzielona przez liczbę planowanych do utworzenia/utworzonych miejsc pracy.

Wariant III

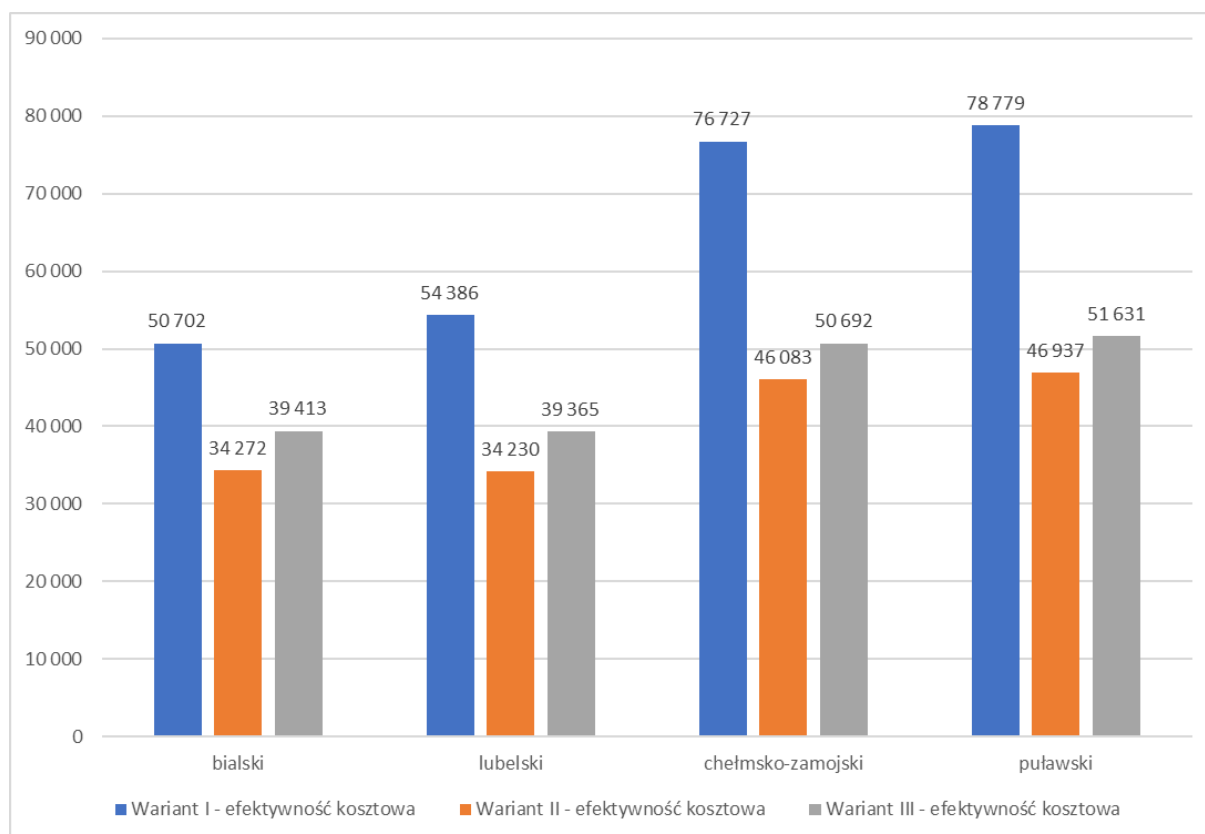
Suma udzielonych dotacji na utworzenie miejsca pracy, wsparcia pomostowego, doradztwa i szkoleń świadczonych przed założeniem PES lub PS i przez okres 12 miesięcy inkubacji oraz kosztów pośrednich obliczonych proporcjonalnie podzielona przez liczbę planowanych do utworzenia/utworzonych miejsc pracy.

Wskazane powyżej warianty różnią się znacząco między sobą pod względem sposobu traktowania tego, co jest realnym kosztem tworzenia miejsc pracy. W wariantcie I za największą słabość należy uznać fakt, że przyjmując całkowitą wartość projektu OWES jako podstawę wyliczeń, uznaje się *de facto*, że wszystkie działania OWES mają na celu wyłącznie tworzenie miejsc pracy w PS. W ten sposób pomija się niejako cały obszar wsparcia PES, które nie są przedsiębiorstwami społecznymi lub też działania animacyjne podporządkowuje się w całości tworzeniu miejsc pracy. Zastosowanie tylko tego wariantu w określaniu efektywności kosztowej może prowadzić do sztucznego zawyżania kosztów tworzenia miejsc pracy w PS. Wariant II z kolei pomija istotną część ponoszonych wydatków w ramach tzw. Kosztów pośrednich, które należy brać pod uwagę jako istotny element kosztotwórczy w projektach OWES. Najbardziej optymalnym, odzwierciedlającym w największym stopniu realne koszty ponoszone dla utworzenia jednego miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym pozostaje zatem wariant III.

Zgodnie z przedstawionymi na poniższym wykresie danymi średni koszt utworzenia jednego miejsca pracy w PS w województwie lubelskim waha się od niespełna 40 tys. Zł w subregionach bialskim i lubelskim do ok. 51 tys. Zł w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim. Zatem utworzenie jednego miejsca pracy w ramach OWES prowadzonego przez Fundację Nowy Staw jest o ok. 20% droższe niż w ramach OWES prowadzonego przez Stowarzyszenie Modrzew.

⁷ Propozycję wariantów określania efektywności kosztowej zaczerpnięto z publikacji „Zalecenia dotyczące ewaluacji wsparcia rozwoju ekonomii społecznej na poziomie regionalnym”, wersja 1.7, Warszawa, 12 stycznia 2018 r., przygotowanym w ramach projektu Spójna Integracja Regionalna Ekonomii Społecznej (SIREs) – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

Wykres 19. Efektywność kosztowa OWES w różnych wariantach (PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

Dokładniejsza analiza pozycji kosztowych OWES, przedstawiona w poniższej tabeli, wskazuje przyczyny stosunkowo dużych różnic efektywności kosztowej pomiędzy OWES. Można je wyjaśnić w następujący sposób:

- 1) wysokość dotacji na utworzenie miejsca pracy w PS jest taka sama w obu OWES i nie wpływa na różnice w efektywności kosztowej – przedsiębiorstwa społeczne niezależnie od OWES, które je wspierało, mogły liczyć na taką samą wysokość dotacji na utworzenie miejsca pracy;
- 2) średnia wysokość dotacji na wsparcie pomostowe dla PS jest znacząco niższa w przypadku PS korzystających ze wsparcia OWES Stowarzyszenia Modrzew – przedsiębiorstwa społeczne tworzące miejsca pracy w subregionach bialskim i lubelskim mogły liczyć na mniej środków na wsparcie pomostowe niż w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim⁸;
- 3) średnia wartość doradztwa i szkoleń świadczonych przed założeniem PES lub PS i przez okres 12 miesięcy inkubacji w przeliczeniu na jedno miejsce pracy jest w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim ponad dwukrotnie wyższa niż w subregionach bialskim i lubelskim. A zatem PS z dwóch pierwszych subregionów

⁸ Różnice w udzielaniu wsparcia pomostowego między OWES wynikają z faktu, że Stowarzyszenie Modrzew w swoich wnioskach projektowych założyło krótszy czas jego udzielania. Nie można wykluczyć, że różnice wynikają także ze średniego wymiaru etatów, na jaki były zatrudniane osoby w PS, od którego wysokość wsparcia jest uzależniona.

mogły liczyć na ponad dwukrotnie więcej doradztwa i szkoleń przy założeniu, że były one realizowane na podstawie takich samych stawek⁹;

- 4) średnia wartość kosztów pośrednich w przeliczeniu na jedno miejsce pracy pozostaje niższa w przypadku OWES Fundacji Nowy Staw w stosunku do OWES Stowarzyszenia Modrzew¹⁰.

Tabela 6. Porównanie średnich poszczególnych pozycji kosztowych w ramach efektywności kosztowej

Subregion	bialski	lubelski	chełmsko-zamojski	puławski
Średnia wartość dotacji na utworzenie miejsca pracy (na MP)	21 020 zł	21 020 zł	21 020 zł	21 020 zł
Średnia wartość dotacji na wsparcie pomostowe (na MP)	9 828 zł	9 019 zł	16 287 zł	16 668 zł
Średnia wartość doradztwa i szkoleń świadczonych przed założeniem PES lub PS i przez okres 12 miesięcy inkubacji (na MP)	3 424 zł	4 192 zł	8 776 zł	9 250 zł
Średnia wartość kosztów pośrednich (na MP)	5 141 zł	5 135 zł	4 608 zł	4 694 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

Przeprowadzona analiza efektywności kosztowej wskazująca na różnice między OWES prowadzi do dwóch kluczowych wniosków. Po pierwsze, należy w większym stopniu zadbać o realizację wsparcia pomostowego dla PS na tym samym poziomie, niezależnie od subregionu – można bowiem uznać, że PS z subregionu bialskiego i lubelskiego zostały częściowo pozbawione większego wsparcia już na etapie konstrukcji wniosku projektowego. Po drugie, należy dążyć do podobnego poziomu wsparcia doradczo-szkoleniowego dla PS w każdym z subregionów.

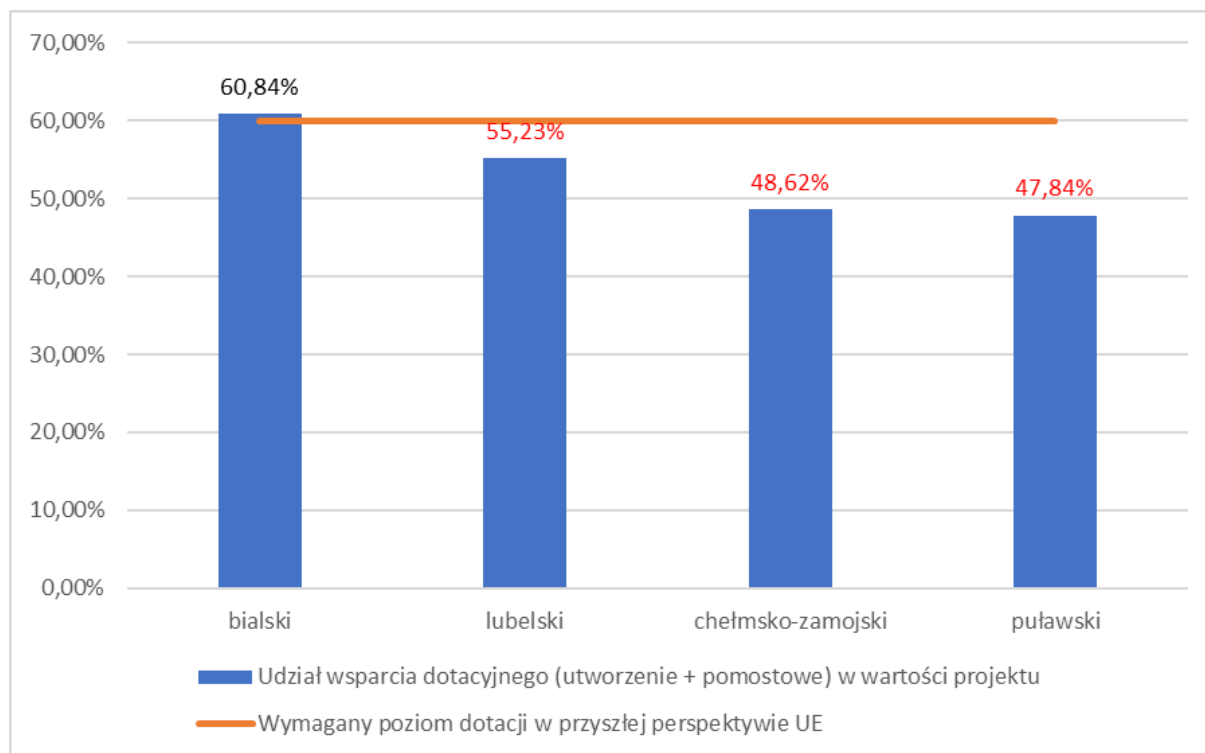
Oddzielny wniosek wynikający z analizy kosztowej dotyczy projektów OWES, które będą realizowane w nowej perspektywie UE. Wobec przyjętego w Umowie Partnerstwa na lata 2021–2027 zapisu, że 60% kosztów projektów OWES mają stanowić dotacje na utworzenie i utrzymania miejsc pracy w PS, na podstawie aktualnych danych należy stwierdzić, że tylko projekt realizowany w subregionie bialskim spełnia to kryterium. Może to oznaczać, że realizacja przyszłych projektów OWES będzie wiązać się ze wzrostem ryzyka nieosiągnięcia założonych wskaźników lub redukcją liczby doradców OWES, która już teraz wydaje się

⁹ Należy zaznaczyć, że o ile wartość dotacji na utworzenie i utrzymanie (wsparcie pomostowe) miejsca pracy da się łatwo wyliczyć w projektach OWES, o tyle wartość doradztwa i szkoleń dla PS jest trudniejsza do precyzyjnego oszacowania i być może właśnie ten fakt jest jednym z powodów różnic w tym zakresie. Nie zmienia to faktu, że należy uznać iż PS z subregionów chełmsko-zamojskiego i puławskiego mają o wiele większy dostęp do doradztwa i szkoleń.

¹⁰ Ze względu na różnicę wartości projektów koszty pośrednie w przypadku projektów OWES Stowarzyszenia Modrzew stanowiły 15%, a w przypadku Fundacji Nowy Staw 10%.

w niektórych przypadkach mocno ograniczona¹¹. Właściwym rozwiązaniem byłoby w opisanej sytuacji systematyczne angażowanie w rozwój PS środków samorządu województwa tak, jak ma to miejsce w coraz większej liczbie regionów, a nie tylko bazowanie na środkach EFS. Wymaga to jednak decyzji na szczeblu samorządu województwa przekraczającym możliwości zarówno ROPS, jak i IZ.

Wykres 20. Udział udzielonych dotacji w wartości projektów OWES

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji OWES.

¹¹ Na etapie ewaluacji nie było jasne czy planowane wsparcie reintegracyjne dla PS będzie finansowane ze wspomnianych 60%, czy z pozostałych 40%, co dodatkowo utrudniłoby realizację projektów OWES.

9 Trwałość miejsc pracy

Dokonując oceny jakości wsparcia oferowanego przez OWES na podstawie kryterium trwałości tworzonych miejsc pracy, należy rozróżnić trwałość formalną i pozaformalną. Trwałość formalna wynikająca z uwarunkowań projektów OWES oznacza, że przedsiębiorstwo społeczne, aby nie musiało zwracać środków pozyskanych w formie dotacji, powinno utrzymać miejsce pracy, którego ta dotacja dotyczyła przez okres 12 miesięcy od dnia utworzenia miejsca pracy lub 6 miesięcy od zakończenia wsparcia pomostowego w formie finansowej – w przypadku przedłużenia wsparcia pomostowego powyżej 6 miesięcy lub przyznania wyłącznie wsparcia pomostowego w formie finansowej (bez dotacji). Praktycznie 100% PS korzystających z dotacyjnego wsparcia OWES spełnia warunki trwałości formalnej. Jest to całkowicie zrozumiałe, gdyż z punktu widzenia beneficjenta zwrot dotacji wiązałby się dla niego z dużym obciążeniem finansowym. Zupełnie odrębną kwestią pozostaje jednak trwałość pozaformalna tzn. taka, która nie jest związana z wymogami projektowymi. W tym kontekście rodzą się dwa zasadnicze pytania. Po pierwsze, ile osób, dla których pozyskano dotację na utworzenie miejsca pracy, nadal pracuje w przedsiębiorstwie społecznym? Po drugie, w jakim stopniu miejsca pracy tworzone w przedsiębiorstwach społecznych są trwałe, tzn. na ile trwałe są same przedsiębiorstwa społeczne?

Precyzyjna odpowiedź na pierwsze pytanie przekracza możliwości niniejszej ewaluacji. Należałoby bowiem szczegółowo przeanalizować losy każdego z zatrudnianych pracowników i poznać ewentualne motywy zmiany miejsca pracy. Może się bowiem zdarzyć, że pracownik opuszcza przedsiębiorstwo społeczne, znajdując zatrudnienie na otwartym rynku pracy, co należałoby oceniać jako bardzo pozytywny efekt wsparcia.

Jeśli chodzi o trwałość PS rozumianą jako ich przeżywalność, to na podstawie uzyskanych informacji należy je ocenić jako podmioty o wysokiej trwałości, wyższej niż jednoosobowe działalności gospodarcze tworzone z wykorzystaniem dotacji. Z relacji części doradców biznesowych zajmujących się wsparciem zarówno PS, jak i jednoosobowych działalności gospodarczych, wynika, że przedsiębiorstwa społeczne podlegają likwidacji rzadziej niż jednoosobowe firmy.

Mam jeszcze tutaj takie przemyślenie, ponieważ pracuję także przy indywidualnych działalnościach gospodarczych, więc mam przekonanie, że ta praca w OWES jest bardziej efektywna, bo przeżywalność podmiotów ekonomii społecznej jest większa. Oni zakładają po to działalność, żeby funkcjonować, a nie zamknąć się po czasie. (W30)

Likwidacja przedsiębiorstw społecznych zdarza się stosunkowo rzadko. Trudno wskazać przyczyny takiego stanu rzeczy. Być może jest to związane z silnym zaangażowaniem osób tworzących przedsiębiorstwa społeczne z wykorzystaniem wsparcia OWES, a być może wynika to z tak prozaicznych przyczyn jak trudności formalne w likwidacji PS. Nie zmienia to jednak faktu, że w ocenie specjalistów OWES przedsiębiorstwa społecznej postrzegane są jako podmioty trwałe o dużym wskaźniku przeżywalności.

My analizujemy, ile przeżywa. My po prostu wiemy o wszystkich. Ja jestem już 4 lata i mogę powiedzieć, że tylko jedno przedsiębiorstwo nie funkcjonuje, ale tylko dlatego, że beneficjent miał trzy spółdzielnie i doszedł do wniosku, że za dużo. (W30)

10 Usługi społeczne

Jednym z wymiarów ewaluacji lubelskich OWES był poziom wspierania PES w zakresie realizacji usług społecznych na rzecz samorządów lokalnych. Zagadnienie to wydaje się szczególnie istotne obecnie, w sytuacji gdy na mocy Ustawy o ekonomii społecznej definicję przedsiębiorstwa społecznego rozszerzono na PES realizujące usługi społeczne, w nowej perspektywie UE duży nacisk został położony na rozwój tychże usług, a na poziomie regionu został opracowany Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji. Z tych właśnie powodów jednym z kluczowych kierunków wsparcia OWES powinno stanowić przygotowanie PES jako potencjalnych realizatorów usług społecznych. Chociaż przedstawiciele OWES uczestniczący w badaniu deklarowali, że wątek usług społecznych jako potencjalnego obszaru działalności PS jest prezentowany grupom inicjatywnym, to wydaje się, że forma zachęt, ale także ilość przekazywanych informacji pozostaje niewystarczająca.

My na pewno zwracaliśmy uwagę przedsiębiorstwom, zwłaszcza jak powstawały te CUS-y, że mogą wchodzić w te usługi społeczne. (W31)

Brak jest na przykład oddzielnych szkoleń z tego zakresu, w ramach których PES mogłyby w większym stopniu zapoznać się z problematyką usług społecznych i ewentualnie określić warunki konieczne do spełnienia, aby mogły te usługi skutecznie realizować na wysokim poziomie.

Nie wiem czy coś trzeba nowego wprowadzać. W ramach tej struktury, która jest... bo to jest praca z podmiotami ekonomii społecznej, żeby ich ukierunkować. Wymyślając plan dla siebie, może być to realizacja usług społecznych. To nie musi być tylko i wyłącznie gastronomia. To jest praca doradców, którzy mogą pokazywać te możliwości. (W31)

Wydaje się, że z punktu widzenia skutecznego włączania lubelskich PES w realizację usług społecznych, nie tylko tych wymagających podstawowych kompetencji i kwalifikacji, lecz także tych bardziej specjalistycznych usług, należy wzmocnić OWES w zakresie metod wspierania PES, które chciałby działać w sektorze usług. Co więcej, gotowość do takiego wzmocnienia można dostrzec w samych OWES, które są otwarte na różnego typu rozwiązania i propozycje w tym zakresie.

11 Współpraca z innymi interesariuszami

11.1 Współpraca z ROPS

Na podstawie uzyskanych w czasie badania informacji można wysoko ocenić poziom współpracy lubelskich OWES z ROPS pełniącym funkcję koordynacyjną w obszarze ekonomii społecznej w regionie.

Układa się dobrze, bo zarówno my możemy korzystać, możemy się zwrócić do ROPS i pomoc otrzymamy. Tak samo my możemy pomóc, czy to przy organizacji jakichś konferencji, warsztatów, szkoleń. Konsultowaliśmy na przykład projekt wytycznych, bo to jest większa siła przebicia. (W31)

W opinii przedstawicieli OWES współpraca ta na przestrzeni ostatnich kilku zdecydowanie się poprawiła, głównie dzięki wyodrębnieniu w ROPS zespołu zajmującego się ekonomią społeczną w ramach projektu koordynacyjnego. Dzięki istniejącemu w ROPS zespołowi funkcja koordynacyjna ROPS jest realizowana lepiej, co dostrzegają sami przedstawiciele OWES. Znajduje to odzwierciedlenie głównie w systematycznych kontaktach, lepszej znajomości pracowników oraz większej otwartości.

Poprawa współpracy z ROPS na przestrzeni lat wynika z tego, że jest w ROPS zespół zajmujący się ekonomią społeczną, bo my tylko z tym zespołem współpracujemy. My się znamy, nasi pracownicy się z nimi znają. Bo powstała konkretna komórka, która się tym zajmuje. (W31)

Także, że strony ROPS jakość współpracy z OWES jest oceniana dobrze. Przedstawiciele ośrodków biorą udział w różnego typu wydarzeniach organizowanych przez ROPS, a gdy zachodzi taka potrzeba, włączają się w ich organizację. Pracownicy ROPS dostrzegają otwartość i wolę współpracy ze strony OWES, chociaż jednocześnie uważają, że relacje mogą być jeszcze lepsze i potrzeba ciągłego wysiłku obu stron oraz wzajemnego zaufania.

Nasze relacje są dobre. Dobrze się dogadujemy. Spotykamy się i rozmawiamy. Chociaż myślę, że mogłyby być jeszcze lepsze. Potrzeba takiego większego zaufania. (W2)

Analizując jakość współpracy OWES i ROPS, należy zwrócić uwagę na projektowy charakter interwencji w obszarze ekonomii społecznej, realizowany przez oba podmioty. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej zajmujące się bezpośrednim wsparciem PES funkcjonują w formule projektowej. Również zdecydowana większość działań ROPS związana z wykonywaniem zadań koordynatora rozwoju ekonomii społecznej w regionie także realizowana jest w sposób projektowy. Chociaż oba rodzaje projektów różnią się zarówno kluczowymi grupami odbiorców, jak i specyfiką realizowanych zadań, to jednak da się wskazać obszar, w którym współpraca mogłaby przebiegać jeszcze efektywniej. Jest to obszar upowszechniania wiedzy i idei ekonomii społecznej, który w OWES określany jest jako animacja, a w ROPS jako prowadzenie działań informacyjnych lub właśnie upowszechniających. Mając świadomość, że między projektami OWES i projektem ROPS istnieje określona linia demarkacyjna, wydaje się, że właśnie w tym obszarze jest miejsce na najwięcej wspólnych działań adresowanych do JST. Praca animatorów OWES to w dużej mierze praca z przedstawicielami samorządów lokalnych, z drugiej strony wiele działań szkoleniowo-informacyjnych realizowanych przez ROPS skierowanych jest to tej właśnie grupy odbiorców. I chociaż przedstawiciele zarówno OWES, jak i ROPS wzajemnie zapraszają się na organizowane przez siebie wydarzenia, a nawet w nich uczestniczą, to należałoby

rozważyć opracowanie wspólnej strategii działania, zwłaszcza wobec tych samorządów lokalnych, w których ekonomia społeczna rozwija się najslabiej.

Jak animator najczęściej kontaktuję się z osobami z ROPS, które zajmują się projektem dotyczącym ekonomii społecznej. Biorę udział we wszystkich wydarzeniach ROPS, na które jestem zapraszana, poznaję podmioty, których nie znam. Ta współpraca jest ok, nie mam żadnych zastrzeżeń. (W31)

11.2 Współpraca z IZ

Oprócz współpracy z ROPS działalność Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej jeszcze mocniej powiązana jest z Instytucją Zarządzającą. To właśnie IZ nie tylko określa warunki konkursowe OWES i dokonuje wyboru beneficjentów, ale także czuwa nad poprawną realizacją projektów. Na podstawie uzyskanych informacji należy stwierdzić, że współpraca lubelskich OWES z IZ także przebiega dobrze, co potwierdzają obie strony. Duża w tym zasługa ROPS, z którego inicjatywy odbywają się regularne spotkania OWES, IZ oraz ROPS.

ROPS robi raz na kwartał takie spotkanie, gdzie są OWES-y, gdzie jest IZ, czyli Urząd Marszałkowski i ROPS. I wtedy wymieniamy się informacjami, rozmawiamy. W ramach działań sieciujących. ROPS nas włącza. (W31)

Przedstawiciele OWES postrzegają IZ jako pomocną i otwartą, z której wsparcia mogą korzystać zawsze, jeśli zachodzi taka potrzeba, spotykając się z dużym zrozumieniem z jej strony. Podstawą wzajemnych relacji oprócz cyklicznych spotkań jest także dialog i słuchanie argumentów każdej ze stron.

Zresztą nasza IZ-ka jest otwarta. Da się rozmawiać. Nie ma czegoś takiego, że nie chcą rozmawiać. (W31)

Również przedstawiciele IZ mają bardzo pozytywny stosunek do OWES. Za największy ich atut uznają duże doświadczenie w obszarze ekonomii społecznej podmiotów prowadzących ośrodki. Starają się także rozumieć specyfikę projektów w poszczególnych subregionach i napotykane trudności. Dostrzegają zróżnicowanie subregionów wynikające z nieco odmiennej sytuacji społeczno-gospodarczej, ale także z różnego poziomu kapitału ludzkiego i społecznego, skutkujących między innymi różną gotowością mieszkańców do podejmowania działań przedsiębiorczych.

Każdy subregion jest trochę inny. Bo zauważamy różnicę między subregionem chełmsko-zamojskim a bialsko-podlaskim. Nawet z punktu widzenia badań usług dotyczących przedsiębiorczości mieszkańców to wychodzi, że Zamość, Tomaszów, te okolice to są bardziej przedsiębiorcze, jeśli chodzi o przedsiębiorczość mieszkańców i łatwiej jest tam operować z usługami animacyjnymi. (W1)

11.3 Współpraca z innymi instytucjami i podmiotami

O ile współpraca między OWES i ROPS oraz IZ układa się dobrze, to poziom współpracy z Powiatowymi Urzędami Pracy należy ocenić jako niski i niezadowalający. Ma ona głównie charakter informacyjny i ogranicza się do przekazywania wiadomości, czasem tylko jednostronnie, tzn. z OWES do PUP. Przyczyn takiego stanu rzeczy w niewielkim stopniu należy upatrywać po stronie OWES, dla których współpraca z urzędami pracy jest obowiązkowa. Najczęściej powodem słabej współpracy jest niewielkie zainteresowanie ze strony PUP. Zgodnie z obowiązującymi przepisami powiatowe urzędy pracy nie mają

ustawowego obowiązku współpracy z OWES i głównie z tego powodu albo nie podejmują jej wcale, albo realizują w bardzo ograniczonym zakresie.

Współpraca z urzędami pracy to jest trochę na siłę, trochę jednostronnie. My ich informujemy. Jak z każdym urzędem. To jest nasz obowiązek, współpraca z nimi. Oni są trochę zamknięci na swoje działania. Nawet kiedyś usłyszeliśmy, że oni nie oddadzą nam swoich bezrobotnych, bo oni mają swoje projekty. (W28)

12 Wnioski i rekomendacje

Wnioski i rekomendacje

Wniosek 1. Trudno będzie realizować nowe projekty OWES przy zachowaniu dotychczasowej konstrukcji finansowej OWES i wymagań nowej perspektywy UE.

Opis problemu

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa na lata 2021–2027, „udział alokacji przeznaczonej na wsparcie finansowe tworzenia miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych w ogólnej alokacji przeznaczonej na projekty OWES będzie wynosić przynajmniej 60%”¹². Jak przedstawiono w rozdziale 6.9 *Efektywność kosztowa*, z aktualnie realizowanych projektów tylko projekt OWES w subregionie białskim spełnia to kryterium. Dodatkowo, w ramach nowej perspektywy planowane jest udzielanie przez OWES bardzo potrzebnego, finansowego wsparcia dla PS na działania reintegracyjne, które będzie pochodzić z pozostałych 40% kosztów projektów OWES. W związku z tym należy brać pod uwagę wystąpienie jednego lub obu ryzyk:

- 1) Realizatorzy projektów OWES, aby spełnić opisane powyżej wymogi, poszukując oszczędności, będą redukować specjalistyczną kadrę OWES, którą trudno uznać aktualnie za nadmiernie rozbudowaną. Może to prowadzić do braku odpowiedniego dostępu PS do usług realizowanych przez animatorów, doradców kluczowych oraz biznesowych, a także specjalistów ds. reintegracji społeczno-zawodowej.
- 2) Z powodu poszukiwania koniecznych oszczędności finansowe wsparcie reintegracyjne dla PS udzielane przez OWES może pozostać na poziomie symbolicznym. W związku z brakiem środków i niejasnymi regulacjami na poziomie wytycznych finansowanie i realizacja działań reintegracyjnych mogą zostać znacząco ograniczone.

Rekomendacje

- ROPS, IZ oraz OWES, na etapie opracowywania ostatecznego kształtu wytycznych oraz innych dokumentów regulujących działalność OWES, powinny w ramach swoich kompetencji angażować się w działania rzecznicze na poziomie krajowym, dążąc do zapewnienia odpowiednich warunków finansowych realizacji projektów OWES. Stanowisko ROPS, IZ oraz OWES powinno być przedyskutowane i jednolite.
- Korzystając z rozwiązań innych regionów (m.in. wielkopolskie, mazowieckie, łódzkie), należy dążyć do zapewnienia udziału środków samorządu województwa w finansowaniu systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie (OWES), innych niż EFS. Zaangażowanie środków samorządu województwa pozwoli zmniejszyć prawdopodobieństwo wystąpienia opisanych powyżej ryzyk. Wysokość środków przeznaczonych na rozwój ekonomii społecznej z budżetu województwa powinna zostać określona w drodze oddzielnych ustaleń przy udziale przedstawiciela zarządu województwa i skonsultowana z RKRES. Ponieważ decyzja ta należy do kompetencji samorządu województwa ROPS, IZ oraz OWES powinny prowadzić działania rzecznicze w tym zakresie.

¹² Umowa Partnerstwa na lata 2021–2027, s. 62–62,
file:///C:/Users/przemko/Downloads/Umowa_Partnerstwa_na_lata_2021-2027-1.pdf (dostęp 30.11.202).

- Bez względu na dwie wcześniejsze rekomendacje, których realizacja nie zależy bezpośrednio od ROPS, IZ oraz OWES, należy już obecnie zastanowić się nad formułą realizacji przyszłych projektów OWES, aby spełniały opisane powyżej wymogi. Zagadnienie powinno zostać przedyskutowane w ramach systematycznych spotkań ROPS, IZ oraz OWES oraz na forum RKRES.

Wniosek 2. Występują duże różnice w wartości projektów OWES realizowanych w subregionach białskim i lubelskim w stosunku do projektów realizowanych w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim.

Opis problemu

Przyjęty w województwie podział na cztery subregiony, w ramach których realizowane są projekty OWES, jest w miarę równomierny i proporcjonalny – liczba powiatów wchodzących w skład subregionów jest również zbliżona. Pomiędzy subregionami istnieją uzasadnione różnice w zakresie kluczowych wskaźników dotyczących tworzenia miejsc pracy w PS – w subregionach z większą liczbą powiatów oraz postrzeganych tradycyjnie jako bardziej aktywne w obszarze ekonomii społecznej przewidziano utworzenie ok. 1,5-raza więcej miejsc pracy. Jednak wartość projektów OWES w subregionach określanych jako mniej aktywne lub trudniejsze jest ponad dwukrotnie niższa. Paradoksalnie mamy zatem do czynienia z sytuacją, w której subregiony tzw. trudniejsze mają mniejsze możliwości realizacji działań wspierających PES (m.in. mniejsza wartość szkoleń i doradztwa, krótszy okres wsparcia pomostowego).

Rekomendacje

- Mając świadomość, że to na wnioskodawcy spoczywa prawo i obowiązek określenia ostatecznej wartości projektu OWES, IZ powinna określić na poziomie dokumentacji konkursowej takie warunki realizacji przyszłych projektów OWES, które minimalizowałyby ryzyko nierównego dostępu do wsparcia dla PS z różnych części województwa lubelskiego.

Wniosek 3. Istotnym utrudnieniem w realizacji projektów OWES pozostają wymagania dotyczące zabezpieczenia projektów.

Opis problemu

Podmioty realizujące projekty OWES, zgodnie z zapisami wytycznych, muszą zapewnić odpowiednie ich zabezpieczenie. Co prawda, dopuszcza się różne formy zabezpieczeń projektów OWES, jednak wiele z nich wiąże się z ponoszeniem nieproporcjonalnie dużych kosztów lub wymaga niestandardowych rozwiązań (np. zabezpieczenia hipotecznego), co pośrednio przekłada się na płynność realizowanych projektów OWES.

Rekomendacje

- IZ powinna w maksymalny sposób, w ramach obowiązujących przepisów, uelastyczyć sposób zabezpieczenia projektów OWES.

Wniosek 4. Pomiędzy OWES, a częściowo także pomiędzy subregionami istnieją duże różnice pod względem wsparcia PS przez specjalistów ds. reintegracji społeczno-zawodowej w zakresie organizacji działań reintegracyjnych.

Opis problemu

Uczestnicy badania, w tym doradcy OWES i przedstawiciele samych PS, jako jedną z najważniejszych barier rozwoju PS wskazują problemy personalne. Zdecydowana część tych problemów jest wynikiem braku odpowiedniej reintegracji społecznej, a w dalszej kolejności zawodowej w PS. Jednocześnie, w jednym z subregionów nie ma w ogóle specjalisty ds. reintegracji, a w drugim zatrudniony jest w wymiarze ¼ etatu. W pozostałych dwóch subregionach wymiar zatrudnienia specjalisty jest większy i w ramach swoich działań specjalista stara się wspierać każdego pracownika PS, dla którego udzielone zostało wsparcie finansowe. Tak duże zróżnicowanie subregionów pod względem wsparcia reintegracyjnego oznacza, że część PS jest go całkowicie pozbawiona, część PS społecznych ma do niego bardzo ograniczony dostęp, a w dwóch subregionach jest ono ukierunkowane na pracę z pracownikami i tworzenie indywidualnych planów reintegracyjnych.

Rekomendacje

- Należy doprowadzić do sytuacji, w której w każdym z subregionów będzie zatrudniony specjalista ds. reintegracji społeczno-zawodowej posiadający odpowiednie kompetencje do udzielania wsparcia w tym zakresie. Zmiana powinna zostać wprowadzona przez OWES Fundacji Nowy Staw jeszcze na etapie realizacji aktualnych projektów.
- Na podstawie doświadczeń z innych regionów wymiar zatrudnienia specjalisty w jednym subregionie powinien wynosić od 0,5 do 1 etatu, w zależności od liczby PS i tworzonych miejsc pracy. Ze względu na końcowy charakter aktualnych projektów rekomendacja powinna zostać wdrożona w nowych projektach OWES. IZ powinna rozważyć wprowadzenie minimalnego wymiaru etatu specjalisty ds. reintegracji społeczno-zawodowej jako jedno z kryteriów dostępu.
- W ramach działań sieciujących OWES należy zadbać o możliwość spotkań dla specjalistów ds. reintegracji. Spotkania te powinny służyć wymianie doświadczeń oraz wypracowaniu podobnego sposobu działania w każdym z subregionów. Dodatkowo, należy zapewnić specjalistom ds. reintegracji możliwość odpowiedniego rozwoju w postaci potrzebnych szkoleń, kursów, superwizji, itp. Możliwość sfinansowania działań rozwojowych warto przewidzieć w ramach szkoleń realizowanych przez ROPS dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej. Działanie powinno zostać zrealizowane przy współpracy OWES i ROPS.
- Należy ujednolicić sposób udzielania wsparcia, kładąc większy nacisk na wspieranie liderów PS w realizacji działań reintegracyjnych, a następnie pracowników i zespołów PS. Wobec dużej liczby miejsc pracy tworzonych w subregionach możliwość skutecznego wspierania przez specjalistę pojedynczych pracowników wydaje się bardzo utrudniona lub wręcz niemożliwa. Działanie powinno zostać zrealizowane przez specjalistów ds. reintegracji społeczno-zawodowej.

Wniosek 5. Działania animacyjne OWES oraz działania upowszechniające ekonomię społeczną realizowane przez ROPS w ramach projektu koordynacyjnego bardzo często adresowane są do tych samych grup odbiorców.

Opis problemu

Jednym z kluczowych celów podejmowanych przez OWES działań animacyjnych oraz działań upowszechniających podejmowanych przez ROPS jest rozwój wiedzy oraz zmiana postaw w odniesieniu do ekonomii społecznej wśród mieszkańców regionu, PES, JST oraz innych interesariuszy. Współpraca między OWES i ROPS w realizacji działań promujących rozwój ekonomii społecznej i PES systematycznie poprawia się. Wydaje się jednak, że poziom tej współpracy może być jeszcze wyższy.

Rekomendacje

- Aby zwiększyć poziom wpływu działań animacyjnych OWES i działań upowszechniających ROPS, należy je w większym stopniu skoordynować i ukierunkować. Potrzebna jest bliższa współpraca pomiędzy animatorami OWES a członkami zespołu ekonomii społecznej ROPS. Przykładem może być tu cykl spotkań realizowanych przez ROPS w formule powiatowej, poświęconych współpracy JST i PES w zakresie zlecania usług społecznych, w których brali udział także przedstawiciele OWES. Być może warto odejść od formuły realizacji tych spotkań w starostwach powiatowych na rzecz bardziej aktywnych gmin wskazanych przez OWES, które mogą być źródłem inspiracji i zachęty dla innych JST.

Wniosek 6. Przygotowanie OWES do wsparcia PES w zakresie usług społecznych.

Opis problemu

Rozszerzenie definicji PS jako podmiotu realizującego usługi społeczne, nacisk na rozwój usług społecznych na poziomie krajowym w ujęciu strategicznym oraz realizacja celów szczegółowych w nowej perspektywie finansowej UE jasno wskazują, że w najbliższych latach jednym z kluczowych kierunków wsparcia PES powinna być pomoc w zbudowaniu odpowiedniego potencjału do realizacji przez nie wysokiej jakości usług społecznych. Aktualny potencjał OWES w tym zakresie należy ocenić jako niewystarczający.

Rekomendacje

- Aby zwiększyć potencjał OWES w zakresie możliwości wspierania PES do realizacji usług społecznych, należy na etapie organizacji nowych konkursów OWES określić szczegółowe wymagania w tym zakresie. Zadanie to powinno należeć do IZ przy współpracy z ROPS oraz funkcjonującymi aktualnie OWES.
- Należy wyposażać pracowników OWES w adekwatną wiedzę i umiejętności niezbędne do przygotowania PES jako realizatorów usług społecznych i współpracy w tym zakresie z lokalnymi samorządami.

Wniosek 7. Działania informacyjne i obecność OWES w internecie.

Opis problemu

Dostępna w internecie informacja na temat wsparcia oferowanego przez lubelskie OWES jest trudna do wyszukania oraz obejmuje bardzo różny zakres, który trudno uznać za spójny.

Rekomendacje

- Strategię informacyjną OWES na poziomie regionu należy przedyskutować oraz zaplanować i wdrożyć bardziej jednolite rozwiązania. Strategię tę warto uspołnić z polityką informacyjną ROPS w tym zakresie jako koordynatora rozwoju ekonomii społecznej.

13 Aneks

13.1 Wykaz wykresów

Wykres 1. Zróżnicowanie formuły prawnej PES biorących udział w badaniu CATI	14
Wykres 2. Kluczowe wskaźniki realizacji projektów OWES	18
Wykres 3. Miejsca pracy tworzone w subregionach w PS	19
Wykres 4. Prowadzenie działań reintegracji społeczno-zawodowej w PS.....	29
Wykres 5. Korzystanie z pomocy specjalisty ds. reintegracji społeczno-zawodowej OWES .	29
Wykres 6. Ocena przydatności wsparcia specjalisty ds. reintegracji społeczno-zawodowej .	30
Wykres 7. Wymiar zatrudnienia specjalistów w przeliczeniu na dziesięć utworzonych miejsc pracy	33
Wykres 8. Główne typy wsparcia, z których korzystały PS	34
Wykres 9. Ocena przydatności poszczególnych typów wsparcia OWES	35
Wykres 10. Wiedza i przygotowanie doradców OWES	36
Wykres 11. Dostępność doradców OWES.....	36
Wykres 12. Dotrzymywanie ustalonych terminów przez doradców OWES	36
Wykres 13. Skłonność doradców do elastycznych rozwiązań.....	36
Wykres 14. Ocena wpływu wsparcia OWES na kondycję ekonomiczną PS	36
Wykres 15. Gotowość do polecania usług OWES innym PES	37
Wykres 16. Ocena wysokości wsparcia na utworzenie miejsca pracy	38
Wykres 17. Ocena wysokości wsparcia pomostowego	38
Wykres 18. Ocena elastyczności wsparcia na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy.....	39
Wykres 19. Efektywność kosztowa OWES w różnych wariantach (PLN)	41
Wykres 20. Udział udzielonych dotacji w wartości projektów OWES	43

13.2 Wykaz tabel

Tabela 1. Okres realizacji i alokacja projektów OWES w subregionach	15
Tabela 2. Animatorzy OWES w subregionach	20
Tabela 3. Doradcy kluczowi OWES w subregionach	23
Tabela 4. Doradcy biznesowi OWES w subregionach	25
Tabela 5. Specjaliści ds. reintegracji społeczno-zawodowej OWES w subregionach.....	27
Tabela 6. Porównanie średnich poszczególnych pozycji kosztowych w ramach efektywności kosztowej	42